

KARELIA-AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalouden koulutusohjelma

Elina Pehkonen

LAPSIIN KOHDISTUVIEN SEKSUAALIRIKOSTEN JULKISUUS JA
NÄKYVYYS MEDIASSA

Opinnäytetyö
Joulukuu 2017

OPINNÄYTETYÖ
Joulukuu 2017
Liiketalouden koulutusohjelma

Tikkarinne 9
80 200 JOENSUU
013 260 6800

Tekijä
Elina Pehkonen

Nimeke
Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuus ja näkyvyys mediassa

Tiivistelmä

Opinnäytetyössä tutkittiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuuden ja salassapiidon sekä rangaistusten nykytilaa. Lisäksi siinä tutkittiin näiden rikosten näkyvyyttä mediassa. Opinnäytetyössä tarkasteltiin, sovelletaanko lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Merkittävin lainsäädäntö aiheesta koostuu rikoslain (39/1889) 20 luvusta sekä 6 luvun 7 §:stä ja viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999) annetusta laista.

Tutkimus toteutettiin lainopillisena tutkimuksena eli lainoppina. Lainopin rinnalla hyödynnettiin yhtä laadullisen tutkimuksen tutkimustyyliä oikeussosiologiaa. Opinnäytetyö toteutettiin aiheen ajankohtaisuuden vuoksi. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat esiintyneet mediassa viime vuosina paljon, minkä takia tekijä halusi ottaa aiheen tarkempaan tarkasteluun. Lisäksi aihe on yhteiskunnallisesti merkittävä, koska moni tämänkaltaisen rikos tulee esiin liian myöhään.

Opinnäytetyössä selvitettiin, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten nykytila on vakaa, ja jatkossa korkeimman oikeuden rangaistuskäytännön tulisi ankaroitua. Siinä selvitettiin, että seksuaalirikosten uhrien yksityisyys on vahvasti suojattu ja myös media suhtautuu tähän vakavasti. Tutkimuksessa selvisi, ettei lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa sovelleta herkästi rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Tekijän ollessa nuori tai julkisuudesta tuttu henkilö se voi olla mahdollista.

Kieli
suomi

Sivuja
49

Asiasanat
seksuaalirikokset, media, kohtuullistaminen, yksityisyyden suoja

THESIS
December 2017
Degree Programme in Business
Economics
Tikkarinne 9
80 200 JOENSUU
FINLAND
358-13-260-6800

Author
Elina Pehkonen

Title
Sex Offences Against Children and Their Publicity and Visibility in Media

Abstract

The aim of this thesis was to survey sex offences against children and their present state regarding penalties, publicity and concealment. Secondly, the thesis studied how these offences occur in media. The thesis studied whether courts make penalty equitable in sex offences against children if the offence has got a lot of publicity. The most significant legislation consists of Criminal Code of Finland (39/1889) and Act on the Openness of Government Activities (621/1999).

The study was executed as a legal examination and one type of a qualitative examination of sociology of law. The subject of thesis is topical and because there have been many offences receiving publicity in the media, the author wanted to study the subject in more detail. The subject is also significant in the society because several such offences are detected too late.

It was discovered that the penalties of sex offences against children are stable and the penal scale in the Supreme Court shall be severer. A victim's privacy is very sheltered and media responds to this seriously. The study also found out that publicity does not affect the penalties easily if the offence has got a lot of publicity. It can be possible if the offender is young or a celebrity.

Language

Finnish

Pages

49

Keywords

sex offences, media, making penalty equitable, privacy

Sisältö

1	Johdanto	5
2	Lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset	9
2.1	Lapsen asema seksuaalirikosprosessissa	9
2.2	Rangaistukset ja muut seuraukset	12
2.3	Rikosten näkyvyys mediassa	19
3	Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuus ja salassapito	22
3.1	Julkisuus ja salassapito lainsäädännössä	22
3.1.1	Julkisuuslaki	22
3.1.2	Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa	23
3.1.3	Sananvapauslaki	25
3.2	Julkisuus ja salassapito oikeuskäytännössä	27
3.3	Rangaistuksen kohtuullistaminen julkisuuden perusteella	32
4	Pohdinta	36
	Lähteet	47

1 Johdanto

Tässä opinnäytetyössä tutkittiin lapsiin kohdistuvia seksuaalirikoksia, niiden julkisuutta ja salassapitoa sekä näkyvyyttä mediassa. Tarkemmassa tarkastelussa olivat perheen sisällä tapahtuneet lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset eli toisin sanoen incestitapaukset. Merkittävin seksuaalirikoksiin liittyvä lainsäädäntö koostuu rikoslain (39/1889) 20 luvusta. Yleislaki rikosten julkisuudesta ja salassapidosta on laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta (621/1999, myöhemmin julkisuuslaki) ja rikosten näkyvyyteen liittyvä keskeisin laki on laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä (460/2003, myöhemmin sananvapauslaki).

Rikoslain 20 luku käsittelee seksuaalirikoksia, joista opinnäytetyön kannalta merkittävimpiä ovat 6 §:n mukainen lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja 7 §:n mukainen törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö. Luvun 6 §:n mukaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan se, joka koskettelemalla, taivuttele-malla tai muuten tekee alle 16-vuotiaalle lapselle seksuaalisen teon mikä vahingoittaa tämän kehitystä. Tähän niin sanottuun perustekoon sisältyy myös sukupuoliyhteys, jos sitä ei arvostella törkeänä tekona. Luvun 7 §:n mukaan törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä tuomitaan se, joka on sukupuoliyhteydessä alle 16-vuotiaan lapsen kanssa tai törkeästi arvostellen 16–18-vuotiaan lapsen kanssa. Lainkohdassa törkeyttä arvostellaan lapsen iän ja kehitystason perusteella aiheutuneiden vahinkojen, teon nöyryyttävyyden, erityisen luottamus-suhteen sekä tekijän riippuvaisen aseman kannalta.

Tekojen kuvauksien lisäksi opinnäytetyön kannalta tärkeitä ovat myös edellä mainittujen rikosten vähimmäis- ja enimmäisrangaistukset, koska ne esiintyvät laajasti mediassa. Näistä vähimmäis- ja enimmäisrangaistuksista kerrotaan tarkemmin jäljempänä. Niin sanotun lapsen seksuaalisen hyväksikäytön perus- ja törkeän teon lisäksi rikoslain 20 luvussa säädetään seksuaalipalvelujen ostamisesta nuorelta, lapsen houkuttelemisesta seksuaalisiin tarkoituksiin ja sukupuoli-siveellisyyttä loukkaavan lasta koskevan esityksen seuraamisesta (8a–c §). Näiden kaikkien edellä mainittujen seksuaalirikosten taustalla on perustuslain

(731/1999) 7 §, jonka mukaan jokaisella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Rikoksen julkisuuden taustalla on myös perustuslain turvaama perusoikeus. Lain 12.2 §:n mukaan jokaisella on oikeus saada tietoa viranomaisen hallussa olevista asiakirjoista ja tallenteista. Lainkohdan mukaan, jos julkisuutta ei ole rajoitettu välttämättömien syiden takia, kaikki nämä asiakirjat ja tallenteet ovat julkisia. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuuteen ja salassapitoon liittyy myös laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007).

Kolmas opinnäytetyöhön liittyvä perustuslain turvaama perusoikeus on 10 §:n tarkoittama yksityisyyden suoja, joka turvaa jokaisen yksityiselämän, kunnian ja kotirauhan. Yksityisyyden suoja korostui erityisesti, kun tutkittiin seksuaalirikosten julkisuutta ja näkyvyyttä mediassa. Opinnäytetyön aiheen kannalta yksityisyyden suojan vastapariksi asettui oikeus sananvapauteen. Perustuslain 12.1 §:n mukaan jokaisella on oikeus ilmaista, julkistaa ja vastaanottaa tietoja, mielipiteitä ja muita viestejä kenenkään ennakolta estämättä. Mäenpään mukaan tämä lainkohta sisältää yksiselitteisemmin oikeuden ilmaisuvapaudesta, informaatiosta ja tietojen välittämisestä (Mäenpää 2016, 31–32). Tiedotusvälineitä koskevasta sananvapaudesta säädetään tarkemmin sananvapauslailla.

Yksi tärkeimmistä opinnäytetyöhön liittyvistä käsitteistä on seksuaalirikos. Hallituksen esityksen (HE 6/1997 vp) mukaan rikoslain 20 luvun seksuaalirikoslainsäädäntö on luotu seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaksi. Esityksessä todetaan, että seksuaalisuus on suuri osa ihmisten elämää ja siihen kohdistuneet loukkaukset aiheuttavat isoja vahinkoja. Jokaisen tulee olla loukkaamatta toisen ihmisen seksuaalista itsemääräämisoikeutta, vaikka päätös omasta seksuaalisesta käyttäytymisestä on vapaa. Esityksessä kerrotaan myös, että seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukataan esimerkiksi pakottamalla henkilö seksuaalisuhteeseen tai muunlaisen seksuaalisen teon kohteeksi. Vakavimmissa tilanteissa on käytetty väkivaltaa tai uhattu sillä. (HE 6/1997 vp, 161.) Seksuaalirikoksia tutkiessa on myös hyvä ymmärtää, mitä tarkoittaa seksuaalinen teko. Se tarkoittaa rikoslain 20 luvun 10.2 §:n mukaan tekoa, joka on seksuaalisesti olennainen tekijä, teon uhri ja olosuhteet huomioon ottaen.

Seuraava merkittävä käsite on media. Pesosen (2013, 21) mukaan media käsitteenä tarkoittaa yleisesti joukkoviestimiä, jotka uutisoivat ja mainostavat. Opinnäytetyössä tarkasteltiin kahden joukkoviestimen uutisia lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista. Joukkoviestimiksi valitsin virallisen uutispalvelun Ylen ja iltapäivälehti Iltalehden, koska mielestäni ne tavoittavat lukijansa hyvin ja niiden uutisointi on monipuolista.

Opinnäytetyön aiheen valitsin siksi, että olen kiinnostunut kyseisistä rikostapauksista ja kiinnitän niihin paljon huomiota seurattessani rikosuutisointia. Lisäksi aihe on ajankohtainen, koska tapaukset ovat nousseet suuresti esille mediassa ja ne ovat puhuttaneet kantaväestöä viime vuosina. Esimerkiksi Iltalehti on julkaissut viime vuoden lokakuussa uutisen, jossa kerrotaan, että laajasti julkisuudessa esiintyneen Oulun inestitapauksen suullinen käsittely sai poikkeuksellisen paljon yleisöä (Rintala 2016a). Seksuaalirikosten julkisuus on yleensä hyvin rajoitettua, mikä mahdollisesti selittää yleisön suuren kiinnostuksen. Aihe on myös yhteiskunnallisesti merkittävä, koska usein seksuaalisesta hyväksikäytöstä, ja erityisesti perheen sisällä tapahtuvista hyväksikäyttötapauksista, vaietaan esimerkiksi uhrin kokeman häpeän tai aikuisia kohtaan koetun luottamuspulan takia. Koen, että tapaukset voisivat tulla helpommin ilmi, jos aihetta käsiteltäisiin julkisesti.

Opinnäytetyössä käsiteltiin lapsen asemaa seksuaalirikoksen uhrina. Tähän sisältyi keskeisimmät seikat seksuaalirikosprosessista, jossa lapsi on asianosaisena. Opinnäytetyössä ei käyty läpi kaikkea yksityiskohtaista sisältöä tällaisesta rikosprosessista, vaan selostettiin merkittävimmät erot, jotka liittyvät lapsen erityiseen suojeluun seksuaalirikosprosessissa. Työssä esiteltiin kahden uutispalvelun julkaisemia uutisia lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista ja arvioitiin niiden sisältöä. Lisäksi siinä kerrottiin kyseisten rikosten rangaistuskäytännöstä, koska erityisesti rikoksesta saatu rangaistus näkyy uutisoinnissa.

Opinnäytetyössä esiteltiin rikosten julkisuuteen, salassapitoon ja mediaan liittyvä keskeisin lainsäädäntö, ja tarkasteltiin rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Siinä pyrittiin selvittämään, mikä on lapsiin kohdistuvien seksu-

aalirikosten julkisuuden ja salassapidon nykytila, ja sovelletaanko lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Opinnäytetyössä pohdittiin myös, mikä on lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten nykytila.

Tutkimuksen taustaksi tarkasteltiin tilastokeskuksen rikos- ja pakkokeinotilastojen tietoja lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista noin viiden vuoden ajalta. Yleisesti tutkimustulos näytti, että seksuaalirikokset vähenivät vuodesta 2012 vuoteen 2016. Kyseisissä tilastoissa seksuaalirikokset eriteltiin lapsen seksuaalisiksi hyväksikäyttö- ja raiskausrikoksiksi. Eniten lapsiin kohdistuneita hyväksikäyttörinkoksia tilastoitiin vuonna 2013 ja vähiten vuonna 2015. (Tilastokeskus 2017a.) Tilastokeskuksen mukaan tämän vuoden tilanne ensimmäisen puolen vuoden osalta oli se, että raiskausrikoksia tehtiin 21,6 prosenttia enemmän kuin viime vuonna, ja lapsen seksuaalisia hyväksikäyttöjä 7,7 prosenttia vähemmän kuin viime vuonna (Tilastokeskus 2017b).

Opinnäytetyö toteutettiin oikeustieteellisenä tutkimuksena eli lainoppina. Lainoppi on oikeusdogmatiikkaa, ja sen tarkoituksena on muun muassa selvittää oikeuden sisältöä kyseessä olevassa oikeusongelmassa. Lainoppi antaa tietoa myös siitä, kuinka oikeusjärjestyksen mukaan toimitaan tietyissä tilanteissa. Se tutkii oikeusjärjestyksen sääntöjä, tulkitsee niitä ja jäsentelee voimassa olevaa oikeutta. Jäsentaminen eli systematisointi auttaa ymmärtämään oikeuden kokonaisuutta. (Husa, Mutanen & Pohjolainen 2001, 13–14.) Tutkimuksessa hyödynnettiin Suomea velvoittavia kansainvälisiä sopimuksia, lakeja, lakien esitöitä, erilaista oikeuskäytäntöä ja oikeuskirjallisuutta. Niiden tueksi tarkasteltiin kahden uutispalvelun tuottamaa uutisointia lapsiin kohdistuvista seksuaalirikostapauksista.

Lainopin rinnalla hyödynnettiin laadullista tutkimusta, kun tutkittiin median tuottamia uutisia lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista. Laadullinen eli kvalitatiivinen tutkimus sisältää erilaisia tutkimustyyplejä, ja tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin yhtä niistä (Hirsijärvi, Remes & Sajavaara 2009, 162). Oikeussosiologia on yksi laadullisen tutkimuksen tutkimustyyleistä, ja se tarkoittaa oikeudellisten asioiden tutkimista yhteiskunnan kannalta katsottuna (Turun yliopisto 2017). Opinnäyte-

työssä arvioitiin oikeussosiologian avulla uutisten yhtäläisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä pyrittiin ymmärtämään julkaisujen merkityksiä (Hirsijärvi ym. 2009, 166). Median tuottamia uutisia tutkittiin yhteiskunnallisesti merkittävän asian selvittämisen tukena.

2 Lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset

2.1 Lapsen asema seksuaalirikosprosessissa

Ojalan mukaan lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset vahingoittavat lapsen terveyttä ja kehitystä. Tämä johtuu siitä, ettei lapsi kykene itse määrittämään seksuaalisesta käyttäytymisestään eikä sukupuolielimestään. Lainsäädännössä on määrätty, että seksuaalinen kanssakäyminen alle 16-vuotiaan kanssa on kielletty. Hänen mukaansa tämä koskee tarkemmin rikoslain 6 ja 7 §:n lisäksi myös 8 §:n tarkoittamaa seksuaalipalvelujen ostamista nuorelta. Tällä lainsäädännöllä pyritään nimenomaisesti suojelemaan lasten terveyttä, ei suoranaisesti seksuaalista itsemääräämisoikeutta. (Ojala 2012, 7–8.)

Kuten lähes kaikki seksuaalirikokset, kaikki lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat virallisen syytteen alaisia rikoksia. Poikkeuksena on vain yli 18-vuotiaaseen henkilöön kohdistunut seksuaalinen ahdistelu, joka on rikoslain 20 luvun 11 §:n mukaan asianomistajarikos. Näiden rikosten ollessa yleisen syytteen alaisia niiden epäilystä tullaan viipymättä tiedottamaan virallista syyttäjää, ja samaan aikaan poliisi aloittaa tapauksesta esitutkinnan. Lapsiin kohdistuneet väkivalta- ja seksuaalirikokset käsitellään siis käytännössä kiireellisinä tapauksina. (Poliisihallitus 2013, 3.)

Viranomaisilla on merkittävä rooli lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämisessä. Lastensuojelulain (417/2007) 25 § velvoittaa eri viranomaisia työssään ilmoittamaan välittömästi sosiaaliviranomaiselle lapsesta, jonka hoidon ja huolenpidon tarve, kehitystä vaarantavat olosuhteet tai oma käyttäytyminen edellyttää

lastensuojelun tarpeellisuuden selvittämistä. Käytännössä tämä lainkohta velvoittaa viranomaista ilmoittamaan viipymättä sosiaaliviranomaiselle, jos on syytä epäillä, että lapseen on kohdistunut seksuaalirikos. Lastensuojelulain yleinen tarkoitus on turvata lapsen oikeus erityiseen suojeluun, turvalliseen kasvuympäristöön sekä tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen (1 §). Taustana lasten erityiselle asemalle yhteiskunnassa on Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista (60/1991). Sopimuksen 3 artikla velvoittaa viranomaisia toiminnassaan huomioimaan aina lapsen edun.

Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa asianomistaja on alle 18-vuotias henkilö, mikä tarkoittaa, että hän on ikänsä perusteella vajaavaltainen. Vajaavaltaisuus tämän kaltaisessa rikosprosessissa tarkoittaa sitä, että asianomistajan ollessa 15–18-vuotias, hänellä on oikeus käyttää puhevaltaa edunvalvojansa rinnalla, mutta alle 15-vuotiaan lapsen puhevaltaa käyttää hänen edunvalvojansa tai muu määrätty edustaja. Ensisijaisesti lapsen edunvalvojana toimii huoltaja. Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on kuitenkin tyypillistä, että edunvalvojalle joudutaan tuomioistuimen toimesta määräämään edunvalvojan sijainen. (Eltonen 2013, 63–65.)

Edunvalvojan sijaisen määrääminen on lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa yleistä, koska usein rikoksesta epäillään lapsen vanhempia, huoltajaa tai hänen sukulaisiaan (oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö 2017, 8). Lapsen huoltaja ei voi toimia lapsensa edunvalvojana, jos hän itse tai joku muu perheenjäsenistä on epäilty. Käytännössä tämä tarkoittaa, että lapsen huoltaja menettää puhevaltansa rikosasiassa vaikuttamatta kuitenkaan hänen lailliseen asemaansa lapsen huoltajana. Tämän lisäksi huomioitavaa lapsiin kohdistuneissa inestitapauksissa on, että huoltajan oikeuksien takia huoltajaa ei voida nimetä todistajaksi oikeudenkäyntiin. Häntä voidaan kuitenkin kuulla todistelutarkoituksessa. (Poliisihallitus 2013, 5.)

Seksuaalirikostapauksissa edunvalvojan sijaisen lisäksi lapselle on mahdollista määrätä oikeudenkäyntiavustaja, josta säädetään oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvun 1 §:ssä. Useimmiten lapselle määrätty edunvalvojan sijainen on hänen oikeudenkäyntiavustajansa. Lisäksi luvun 3

§:ssä säädetään, että asianomistajalle, jota kuullaan henkilökohtaisesti, voidaan määrätä tehtävään soveltuva tukihenkilö. Tukihenkilön tehtävä on olla tukena lapselle. (Ellonen 2013, 67–69.)

Myös lapsen kuulemisessa on joitain merkittäviä eroja. Kuulemisessa erityistä on esimerkiksi se, että haastattelijan vaihtoehtoiset ja johdattelevat kysymykset ovat kiellettyjä. Lapsen tulee saada kertoa tapahtumista itsenäisesti ilman johdattelua, jotta kuulostelutulos olisi mahdollisimman luotettava. Luotettavuuden turvaamiseksi lapsen kuulemisesta voidaan pyytää terveydenhuollon asiantuntijan lausunto, jos se katsotaan tarpeelliseksi. Lisäksi alle 15-vuotiaan lapsen kuulemisessa erilaista on se, että kuuleminen videoidaan, jos se esitetään todisteena oikeudenkäynnissä. (Poliisihallitus 2013, 7–10.)

Alle 15-vuotiaan lapsen ei lähtökohtaisesti tarvitse olla läsnä oikeudenkäynnissä, koska kuuleminen tapahtuu ääni- tai kuvataallenteen kautta. Kun lasta kuullaan rikosasiassa, lapsen edustajalla on oikeus olla paikalla tilaisuudessa. (oikeusministeriö ym. 2017, 10–12.) Hänen lisäksi myös mahdollisella tukihenkilöllä on läsnäolo-oikeus (Ellonen 2013, 69). Lisäksi todetaan, että lapsen kuulemisen voi niin sanotun perinteisen poliisikuulustelun sijaan suorittaa terveydenhuollon yksiköstä oikeuspsykologiaan perehtynyt asiantuntija. Tämä on yleistä varsinkin, jos lapsi on hyvin nuori. (Ellonen 2013, 76.)

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten vahingonkorvauksien osalta on tässä vaiheessa hyvä mainita, että uhrin lisäksi myös hänen vanhemmillaan on oikeus saada vahingonkorvauksia. Vahingonkorvauksia on mahdollista saada, jos esimerkiksi lapsen kuntouttaminen on tapauksen takia aiheuttanut ansiomenetystä tai muita kuluja. Lapsen omista korvausvaatimuksista huolehtii hänen laillinen edustajansa. (Ellonen 2013, 69–70.) Tarkemmin vahingonkorvauskäytännöstä kerrotaan seuraavassa luvussa.

2.2 Rangaistukset ja muut seuraukset

Rikoslain 6 luku säättää rikoksesta aiheutuneen rangaistuksen määräämisestä. Luvun 3 §:n mukaan rangaistuksen määräämisen lähtökohta on, että huomioidaan kaikki lain mukaiset rangaistuksen määrään ja lajiin vaikuttavat perusteet sekä rangaistuskäytännön yhtenäisyys. Luvun 4 §:n mukaan rangaistusta mitattaessa yleisperiaate on, että rangaistuksen tulee olla oikeudenmukaisessa suhteessa rikoksen vahingollisuuteen, vaarallisuuteen, teon vaikuttimiin sekä rikoksesta ilmenevään muuhun tekijän syyllisyyteen. 6 luvussa säädetään myös, että rangaistusta on mahdollista koventaa, lieventää tai kohtuullistaa (6–8 §). Rangaistuksen kohtuullistamiseen palataan opinnäytetyössä myöhemmin.

Ojalan (2012, 193) mukaan lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa merkittävimpiä rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia asioita ovat tekotapa, rikoksen tekijän ja uhrin välinen suhde sekä uhrin ikä. Hän toteaa, että seksuaalirikosten rangaistavuuden tarkoituksena on yleisesti suojella henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, mutta lasten kohdalla tarkoituksena on suojata heidän terveyttään (Ojala 2012, 7). Hän linjaa myös, että lähtökohtaisesti lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa rangaistavuuden edellytyksenä on, että teko on sisältänyt seksuaalisen teon tunnusmerkit, se on kohdistunut alle 16-vuotiaaseen ja on omiaan aiheuttamaan vahinkoa lapsen kehitykselle (Ojala 2012, 88). Lainsäädännössä tämä kuudentoista vuoden ikä on linjattu seksuaalisenkassakäytämisen suojaikärajaksi, mikä tarkoittaa, että tällainen teko alle 16-vuotiaan kanssa on lain mukaan rangaistava (Ojala 2012, 7). Tämä ei kuitenkaan ole sovellettavissa nuorten välisissä seurustelusuhhteissa (Taskinen 2007, 14).

Hirvelän (2006, 59) mukaan 16–18-vuotiaiden lasten osalta lainsäädännössä on kysymys perhesuhteiden turvaamisesta, ja kuten 20 luvun 5 §:n 1 momentin toisessa kohdassa todetaan, kyvyttömyydestä päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään kypsyttömyyden sekä osapuolten välisen ikäeron vuoksi. Perhesuhteiden osalta sovelletaan 6 §:n 2 momenttia, jonka mukaan tekijän asuessa samassa taloudessa ja ollessa lapsen vanhempi tai vanhempaan rinnastettava

henkilö, hänet tuomitaan lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tällaiset perheen sisällä tapahtuneet seksuaalirikokset arvioidaan usein kuitenkin rikoslain 20 luvun 7 §:n mukaisena törkeänä tekona etenkin, jos lapsi on hyvin nuori.

Taskisen (2007, 13–14) mielestä rikoslain 20 luvussa mainituista seksuaalirikoksista raiskaus ja törkeä raiskaus ovat raskaimpia. Luvun 1 §:n mukaan raiskaus on pakottamista sukupuoliyhteyteen joko väkivaltaa käyttämällä tai uhkaamalla sillä. Teko on tuomittava myös, jos tekijä pakottaa uhrin sukupuoliyhteyteen hyväksikäyttämällä hänen kykenemättömyyttään puolustaa itseään tai ilmaisemaan tahtoaan. Raiskauksesta tuomitaan yhdestä vuodesta kuuteen vuotta vankeutta. Näistä 20 luvun seksuaalirikoksista ankarimmin rangaistu on 2 §:n tarkoittama törkeä raiskaus, josta tuomitaan vähintään kahden vuoden ja enintään kymmenen vuoden mittainen vankeusrangaistus. Törkeässä raiskauksessa uhrille aiheutetaan vakavampi haitta, teossa käytetään terä- tai ampuma-asetta, tai uhri on alle 18-vuotias.

Vaikka nämä edellä mainitut rikokset liittyvät läheisesti opinnäytetyöhön, tarkemmassa tarkastelussa ovat kuitenkin rikoslain 20 luvun säätämät lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja sen törkeä tekomuoto. Tästä niin sanotusta perusteosta tuomitaan 20 luvun mukaan neljästä kuukaudesta neljään vuoteen vankeutta ja törkeästä teosta yhdestä vuodesta kymmeneen vuotta vankeutta (6–7 §). Rangaistusasteikon kannalta huomioitavaa on se, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on mahdollista, että raiskauksen lisäksi tekijälle luetaan syyksi törkeä lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (Taskinen 2007, 13–14). Tämä on niin sanottu yhdistetty rangaistus, jota soveltamalla raiskauksen rangaistus voidaan määrätä ankarampana.

Lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista on muodostunut melko monipuolisesti rangaistuskäytäntöä. Hirvelä on vuoden 2006 teoksessaan tutkinut näiden rikosten rangaistuskäytäntöä ja toteaa, että rangaistuksien pituudet näissä tapauksissa jakaantuvat niin sanotusti kolmeen eri vyöhykkeeseen. Ensimmäiseen vyöhykkeeseen kuuluvat lievimmät rikokset, joista rangaistaan enintään noin 11

kuukauden mittaisella vankeusrangaistuksella. Nämä teot ovat yleensä kerta-luonteisia, tekijä on lapselle tuntematon eikä tekoon sisälly koskettelua. (Hirvelä 2006, 527–535.)

Toiseen vyöhykkeeseen kuuluvat rikokset, joista rangaistaan noin yhdestä vuodesta kolmeen vuoteen ja kuuteen kuukauteen vankeutta. Nämä teot sisältävät yleensä useampia tekoja, lapsen sukuelimen koskettelua ja joskus myös sukupuoliyhteyden. Hirvelän listaamissa esimerkkitapauksissa tekijä oli usein lapsen lähipiirissä oleva henkilö, johon tämä tunsu luottamusta. Kolmanteen eli ankarimpaan rangaistusvyöhykkeeseen kuuluvat teot, joista tuomitaan noin neljästä vuodesta kymmeneen vuoteen vankeutta. Näihin tapauksiin sisältyy yleensä useita tekoja, jotka alkavat lapsen ollessa hyvin nuori, ne jatkuvat usean vuoden ajan ja sisältävät sukupuoliyhteyden. Hirvelän mukaan kaikista ankarimmin rangaistuja ovat teot, joissa uhreja on monta, teot sisältävät hyväksikäyttöä, raiskauksia ja väkivaltaa. Usein näissäkin tapauksissa tekijä on lapsen läheinen, joka asuu samassa taloudessa. (Hirvelä 2006, 527–535.)

Ojala (2012, 191–192) viittaa teoksessaan kolmeen korkeimman oikeuden ratkaisuun, jotka ovat hyväksikäyttörikosten rangaistuskäytännön perusta. Ensimmäisessä korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2005:53 vastaaja tuomittiin käräjäoikeudessa sekä hovioikeudessa kolmesta törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Korkein oikeus katsoi, että kahden lapsen kohdalla syyteoikeus oli vanhentunut ja kolmannen lapsen osalta vastaaja tuomittiin vain lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä kahdeksan kuukauden mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Tapauksessa vastaaja oli kosketellut vaimonsa veljen alle 16-vuotiasta tytärtä rinnoista, pakaroista ja sukupuolielinten alueelta sekä halail-lut ja suudellut tätä. Korkein oikeus totesi, että nämä teot täyttivät seksuaalisen teon tunnusmerkit ja olivat omiaan vahingoittamaan lapsen kehitystä. Tekojen ei katsottu olleen törkeitä muun muassa siksi, etteivät ne olleet erityisen raakoja eivätkä julmia.

Toisessa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2010:52 oli kysymys lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Vastaaja tuo-

mittiin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä, koska hän oli kuvannut noin kolmenkymmenen kuvan verran viitenä eri kertana 8–10-vuotiaan lapsen sukupuolielintä ja ainakin pari kertaa koskettellut lapsen sukupuolielintä. Hän oli kerran ottanut lapsen syliinsä ja laittanut kätensä tämän housujen sisään. Tämän lisäksi vastaaja tuomittiin seksuaalisesta hyväksikäytöstä, koska hän oli seksuaalisesti hyväksikäyttänyt nukkuvaa eli tiedottomassa tilassa ollutta lasta, jolloin tämä oli ollut kykenemätön puolustamaan itseään ja muodostamaan tai ilmaisemaan tahtoa. Näistä teoista vastaaja tuomittiin yhden vuoden ja kahden kuukauden mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen.

Kolmannessa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:102 oli kysymys melko samankaltaisista teoista, kuin aikaisemmissakin tapauksissa. Tekoihin oli sisältynyt eri ruumiinosien koskettelua usean vuoden aikana, mutta tekijä oli lapsen isovanhempi. Tapauksessa vastaaja tuomittiin lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä yhden vuoden ja neljän kuukauden mittaiseen ehdolliseen vankeusrangaistukseen. Alioikeuksissa vastaaja oli tuomittu törkeästä teosta, mutta korkein oikeus katsoi, etteivät törkeän teon tunnusmerkit täyttyneet, koska teot olivat olleet vain koskettelua eivätkä sisältäneet vakavia lapseen kohdistuneita loukkauksia. Näin ollen tekojen ei katsottu olevan kokonaisuudessaan törkeitä.

Korkein oikeus totesi ratkaisussaan, että mitä läheisempi suhde tekijällä ja uhrilla on, sitä vahingollisempi teko on lapselle. Käytännössä tämä tarkoittaa, että myös rangaistukset ovat silloin ankarampia. Ojalan (2012, 193) mukaan näistä kolmesta tapauksesta voidaan selkeästi huomata, että rangaistuskäytäntö on tämännkaltaisissa rikoksissa ankaroitunut. Oma näkemykseni tapauksista on, että korkeimmassa oikeudessa törkeään tekemuotoon suhtaudutaan paljon kriittisemmin kuin alioikeuksissa, vaikka lainsäädäntö on vuosien varrella ankaroitunut.

Edellä mainittujen tapausten lisäksi opinnäytetyössä esitellään yksi tuoreempi seksuaalirikostapaus, jossa korkein oikeus katsoi vastaajan syyllistyneen rikoslain 20 luvun 7 §:n mukaiseen törkeään lapsen seksuaaliseen hyväksikäyttöön. Ratkaisussa KKO 2014:48 lapsen isä tuomittiin teoista kolmen vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Lapsi oli tekoaikoina 1–3-vuotias ja teot sisälsivät suku-

puolielinten ja peräaukon koskettelua. Lisäksi vastaaja oli saanut lapsen kosketamaan omaa sukuelintään tämän käsillä ja suulla. Tekojen katsottiin olevan törkeitä erityisesti, koska lapsi oli erittäin nuori, tekoja oli ollut useita, tekijä oli lapsen isä ja lapselle oli syntynyt psyykkisiä vahinkoja tapahtuneesta. Ratkaisu tulee todennäköisesti olemaan oikeuskäytännössä merkittävä varsinkin, kun arvioidaan lapsen seksuaalisen hyväksikäytön törkeyttä.

Seksuaalirikoksissa vankeusrangaistuksen lisäksi vastaaja useimmiten velvoitetaan suorittamaan uhrille vahingonkorvauksia, jotka tämän kaltaisissa rikoksissa käsitetään yleensä henkilövahinkoina. Vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 2 §:n mukaan henkilöllä, joka on kärsinyt henkilövahingon, on oikeus vaatia korvausta tarpeellisista sairaanhoitokustannuksista, muista tarpeellisista kuluista, ansionmenetyksestä, kivusta, särystä ja tilapäisestä tai pysyvästä haitasta. Edellä mainittujen lisäksi, uhri voi vaatia luvun 1 §:n mukaan korvausta kärsimyksestä, josta säädetään tarkemmin 6 §:ssä.

Hallituksen esityksen (HE 167/2003 vp) mukaan seksuaalirikoksissa on tyypillistä, että vahingonkorvauslain 5 luvun 2 §:n perusteella vaaditaan vahingonkorvausta kivusta ja särystä, jonka katsotaan aiheutuneen teon aiheuttamasta psyykkisestä vahingosta. Tällä perusteella vaadittu vahingonkorvaus eroaa kärsimyskorvauksesta siten, että tällaisesta vahingosta tulee esittää lääketieteellistä todistusaineistoa toisin kuin kärsimysvahingosta. Kärsimyskorvausta määrätessä teon laatu ratkaisee myönnettävän korvauksen määrän. (HE 167/2003 vp, 5–10.)

Henkilövahinkoasiain neuvottelukunta (2014, 37) on julkaissut vuonna 2014 uusimmat suosituksensa loukkauksen aiheuttamista kärsimyskorvauksista lapsen seksuaalisissa hyväksikäyttötapauksissa. Kärsimyskorvaukset on jaettu neljään ryhmään ja ne on esitetty taulukossa 1. Vuonna 2011 annetut suositukset eroavat näistä suosituksista niin, ettei alinta korvausluokkaa oltu määritelty (henkilövahinkoasian neuvottelukunta 2011, 34). Kerrotaan vielä, että henkilövahinkoasiain neuvottelukunta (2014, 29) on linjannut myös tilapäisen haitan aiheuttamat mielenterveyshäiriöt, joita ovat akuutti stressireaktio, traumaperäinen stressihäiriö ja sopeutumishäiriö. Nämä ovat melko yleisiä seksuaalirikoksen aiheuttamia vahinkoja ja ovat juuri sellaisia, joista tarvitaan lääkärinlausunnot.

Taulukko 1. Henkilövahinkoasian neuvottelukunnan (2014, 37) suosituksia kärsimysvahingonkorvauksesta lapsen seksuaalisissa hyväksikäyttötapauksissa.

Teko jäänyt yritykseksi, eikä sitä pidettäisi törkeänä.	800–2 000 €
Yksittäisiä seksuaalisia tekoja, sukupuoliyhteyksiä tai sukupuoliyhteyksiä lähellä suojaikärajaa olevan lapsen kanssa.	1 000–3 500 €
Yksittäisiä sukupuoliyhteyksiä tai useita kertoja pitkällä ajalla tapahtuneita seksuaalisia tekoja.	3 500–10 000 €
Useita pitkällä ajalla tapahtuneita sukupuoliyhteyksiä tai yksittäisiä sukupuoliyhteyksiä hyvin nuoren lapsen kanssa.	10 000–30 000 €

Käytännön havainnollistamiseksi opinnäytetyössä esiteltiin muutama esimerkki, joista ilmenee, minkä suuruisia vahingonkorvauksia lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista on määrätty. Ensimmäinen korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2011:102 sijoittuu kärsimyskorvausten osalta taulukon 1 neljanteen eli ankarimpaan vahingonkorvausluokkaan. Tapauksessa vastaaja velvoitettiin korvaamaan uhrille tilapäisestä haitasta 1 500 euroa ja kärsimyksestä 15 000 euroa. Tapauksessa 6–13-vuotiaan tytön isoisä oli tehnyt hänelle seksuaalisia tekoja koskettamalla viitenä eri kertana hänen rintojaan ja sukuelintään vaatteiden alta ja päältä. Toisin kuin alioikeuksissa korkein oikeus katsoi, että nämä teot täyttivät törkeän tekemuodon sijaan vain lapsen seksuaalisen hyväksikäytön tunnusmerkit.

Oulun käräjäoikeuden tuomiossa 26.10.2016 R 16/178 vastaaja velvoitettiin korvaamaan tyttärelleen kivusta ja särystä 5 000 euroa sekä loukkauksen aiheuttamasta kärsimyksestä 40 000 euroa. Tapauksessa mies oli hyväksikäyttänyt 9–15-vuotiasta tytärtään useiden vuosien ajan. Hyväksikäyttöjen seurauksena tytär

oli tullut useamman kerran raskaaksi. Kyseisessä tapauksessa henkilövahinkoasiain neuvottelukunnan kärsimyskorvaussuositukset ylitettiin 10 000 eurolla ja syynä oli tekojen aiheuttama erittäin suuri kärsimys. Tapaus on Suomessa merkittävä rikoksen tekotavan, rangaistuksen mittaamisen ja suurten vahingonkorvausten takia.

Seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:34 neljän 1–4-vuotiaan lapsen äiti ja isä olivat olleet sukupuoliyhteydessä ja muunlaisessa seksuaalisessa kanssakäymisessä lasten läsnä ollessa. Tapauksessa kaikki syytteet hylättiin eikä kärsimyskorvauksia tuomittu, koska korkein oikeus katsoi, etteivät teot loukanneet lapsien vapautta, kunniaa tai kotirauhaa. Vanhemmat kuitenkin velvoitettiin korvaamaan vahingonkorvauslain 5 luvun 2 § mukaan kullekin lapselle 5 000 euroa, koska vanhemmat olivat törkeästä huolimattomuudesta aiheuttaneet lapsilleen vahinkoa niin, että lasten psyykkinen tila oli häiriintynyt.

Merkittäviä lakimuutoksia lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten osalta ovat esimerkiksi seksuaalisen teon määritelmän muuttuminen, lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistuksen ankaroituminen ja sukupuoliyhteyden sisältäneen teon arvioiminen suoraan törkeänä tekona. Hallituksen esityksessä (HE 282/2010 vp) haluttiin korostaa, kuinka paheksuttavia lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset ovat, ja samalla parantaa lasten perus- ja ihmisoikeuksia sekä seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Esityksen mukaan lakimuutosten ansiosta rikoksista tultaisiin jatkossa tuomitsemaan keskimäärin ankarampia rangaistuksia. (HE 282/2010 vp, 104.) Muutosten katsottiin myös vähentävän tämänkaltaista rikollisuutta (HE 282/2010 vp, 16).

Hallituksen esityksessä (HE 282/2010 vp) todettiin, ettei lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistusta oltu aikaisemmin mainittu, ja näin ollen se säädettiin neljäksi kuukaudeksi vankeutta. Tämän lisäksi seksuaalipalveluiden ostamisesta nuorelta rangaistaisiin uuden lainsäädännön mukaan enintään kahden vuoden vankeusrangaistuksella, kun aikaisemmin enimmäisrangaistus on ollut yksi vuosi. (HE 282/2010 vp, 69.) Esityksessä katsottiin myös, ettei seksuaalisen teon rangaistavuuden edellytyksenä tarvitsisi enää olla tekijän tavoitteleva

seksuaalinen kiihotus tai tyydytys. Seksuaalisen kiihotuksen ja tyydytyksen toteen näyttäminen katsottiin olevan liian vaikeaa, ja sen vaatiminen rangaistuksen edellytyksenä todettiin lapsen kannalta ongelmalliseksi. (HE 282/2010 vp, 7–9.)

2.3 Rikosten näkyvyys mediassa

Ilta-lehti uutisoi lapsen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta otsikolla ”3-vuotias tyttö joutui pedofiilin uhriksi - äidin ystävä raiskasi vuosia, jakoi videoita netissä”. Uutisessa korostetaan erityisesti lapsen nuorta ikää ja, kuinka runsaasti tekijällä oli hallussaan erilaisia tallenteita lapsipornosta. Uutisen mukaan tekijä tuomittiin noin 20 seksuaalirikoksesta kahdeksan vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Siinä kerrotaan, kuinka Helsingin hovioikeus piti tekoja kokonaisuudessaan törkeinä, koska lapsi oli niin nuori ja hänellä oli erityinen luottamussuhde tekijään. Uutisen mukaan tekijä oli lapsen äidin tuttava. Ilta-lehti on selkeästi halunnut luoda lisää mielenkiintoa ja paheksuntaa tapauksesta käyttämällä otsikossaan ilmaisua ”pedofiili”. Huomiota herättää myös kommentti ”Ilta-lehti ei julkaise tuomitun nimeä uhrin suojelemisen vuoksi”. (Kunnas 2016.) Kommentti kertoo vastuullisesta ja tietynlaisesta moraalia noudattavasta sananvapauden käytämisestä.

Toisaalta Ilta-lehti uutisoi 31.1. lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista melko yksityiskohtaisesti vastaajan nimeä käyttäen. Otsikolla ”Hyväksikäyttäjä piti lapsia seksiorjinaan - kuvasi ja nöyryytti” Ilta-lehti herättää jälleen huomiota käyttämällä vahvaa termiä ”seksiorja”. Uutisen mukaan vastaaja tuomittiin käräjäoikeudessa yhdeksän ja puolen vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen 64:stä lapsen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta. Ilta-lehti korostaa teon poikkeuksellisuutta myös väliotsikoilla ”Tarjosi salmiakkikossua” ja ”Vieraana uhrin kotona”. Uutisen alussa teoista kerrotaan yleisesti ja sen loppupuolella törkeimmistä teoista yksityiskohtaisemmin. Uutisen mukaan tekijä oli ollut yhdynnässä nuoriin useita kertoja, kuvannut seksiaakteja ja teoillaan aiheuttanut joillekin uhreista vakavia psyykkisiä oireita. Ilta-lehden mukaan 14-vuotiaaseen tyttöön kohdistunut hyväksikäyttö oli sisältänyt myös sadismia. (Elonheimo 2017.)

Jälkimmäinen uutinen eroaa ensimmäisestä uutisesta siten, että uhreja oli toisessa tapauksessa enemmän. Tämä voi olla yksi syy, minkä vuoksi ensimmäisessä uutisessa vastaajan nimeä ei kerrota. Jälkimmäisessä uutisessa asianomistajat eivät ole niin helposti tunnistettavissa, koska heitä oli ollut useita ja he olivat valikoituneet uutisen mukaan jokseenkin satunnaisesti. Vastaajan nimi on julkinen tieto, joten tässä tapauksessa Iltalehteä ei voi moittia sen julkaisemisesta.

Yle uutisoi verkkosivuillaan lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta otsikolla ”Isälle kahdeksan vuoden vankeustuomio Oulun inestitapauksessa”. Uutinen sisältää rangaistuksen lisäksi tiedot muun muassa vastaajan ulkomaalaistaustasta, vahingonkorvauksien määrästä ja lyhyen selostuksen tapahtumista sekä tekojen vahingollisuudesta. Yle uutisoi tapauksesta melko tiivistetysti neutraaliin sävyyn, eikä ole ryhtynyt nostamaan esiin mitään tapauksen erityispiirteitä. Tosin kuten uutisen johdannosta voidaan huomata, tapauksen saatua paljon julkisuutta myös Yle on yksilöinyt jutun nimellä Oulun inestitapaus. (Hirvonen & Kurki 2016.)

Samaa rikosasiaa koskien Iltalehti uutisoi tapauksesta otsikolla ”Insesti-isä manipuloi taitavasti viranomaisia ja perhettään”. Pääotsikon lisäksi huomiota herättävät väliotsikot ”Itsemurhayrityksiä” ja ”Outo tarina”. Julkaisussa painotetaan erityisesti, kuinka tapauksessa viranomaisia johdettiin harhaan. Iltalehti kiinnittää huomioita tapauksen poikkeavuuteen ja haluaa nostaa esiin, kuinka erityinen se on. Se kiinnittää huomiota esimerkiksi syytetyn motiiveihin ja uhrin itsetuhoisuuteen. Uutisesta voi huomata, kuinka Iltalehti haluaa tuoda korostetusti esiin viranomaisten vastuun asiasta. (Rintala 2016b.) Myös Yle kiinnittää uutisoinnillaan huomiota viranomaisten osuuteen kyseisessä tapauksessa (Mannermaa 2016).

Yle julkaisi uutisen 22.6.2016. otsikolla ”62-vuotias mies tuomittiin lapsen törkeästä hyväksikäytöstä neljäksi vuodeksi vankeuteen”. Uutisessa kerrotaan lyhyesti ja ytimekkäästi tuomiosta sekä joistain tapauksen taustoista. Siinä kerrotaan muun muassa tekijän olleen 62-vuotias mies, lapsen olleen tekoaikoina 4–5-vuotias ja käräjäoikeuden perustelut, miksi tekojen katsottiin olevan törkeitä. Uutisesta käy ilmi, että tekijä oli saanut lapsen ottamaan hänen peniksensä suuhun

ja oli nauttinut uhrin erityistä luottamusta. (Yle 2017.) Jälleen Yle uutisoi lapseen kohdistuneesta seksuaalirikoksesta melko lyhyesti ja neutraalilla otsikolla.

Yle uutisoi törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä myös otsikolla “Mies raiskasi tytärpuolensa noin 20 kertaa”. Uutisen mukaan vastaaja tuomittiin neljän vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Vastaaja tuomittiin tytärpuolensa hyväksikäytön lisäksi myös muista lapsen seksuaalisista hyväksikäytöistä. Uutinen kertoo, että teot olivat sisältäneet useita sukupuoliyhteyksiä sekä väkivaltaa ja tytärpuoli oli ollut tekoaikoina 14-vuotias. Näiden tietojen lisäksi uutisessa kerrotaan vahingonkorvausten ja oikeudenkäyntikulujen määrästä. Tässäkin uutisessa huomiota herättää kommentti “Miehen henkilöllisyys ja paikkakunta on salainen”. (Sarjas 2015.) Koska vastaajan nimi on julkinen tieto, tässäkin uutisessa hänen henkilöllisyytensä ja asuinpaikkansa salataan todennäköisesti asianomistajan tunnistettavuuden vuoksi.

Ilta-lehti uutisoi seksuaalirikoksesta myös otsikolla “Asianajajalle tuomio lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä”. Uutisessa kerrotaan, että Oulun kärjäoikeudessa vastaajalle tuomittiin yhden vuoden ja kymmenen kuukauden mittainen vankeusrangaistus teoista. Siinä kerrotaan myös teon kuvaus ja, kuinka vastaaja oli rikoksessa käyttänyt asemaansa hyväkseen. Lisäksi siinä kerrotaan vastaajalle määrätystä vahingonkorvauksista ja oikeudenkäyntikuluista sekä hänelle määrätystä yhdyskuntapalvelusta ja asian salassapitomääräyksestä. (Harmanen 2015.)

Edellinen tapaus on ollut myös korkeimman oikeuden ratkaistavana ja ratkaisusta kerrotaan yksityiskohtaisemmin jäljempänä. Ratkaisussa KKO 2017:31 vastaaja vaati, että hänelle tuomittua rangaistusta kohtuullistettaisiin asian saaman julkisuuden vuoksi. Vastaaja mainitaan uutisessa nimeltä, mutta se ei ole muutoin erityisen huomiota herättävä. Se on melko neutraali, eikä sisällä ylimääräistä dramatiikkaa.

3 Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuus ja salassapito

Tässä luvussa kerrottiin lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuuteen ja salassapitoon sekä mediaan liittyvästä keskeisimmästä lainsäädännöstä. Siinä esiteltiin yksityisyyden suojaan sekä viranomaisten ja yksityishenkilöiden salassapitoon liittyvää oikeuskäytäntöä. Luvussa esiteltiin myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (myöhemmin EIT) ratkaisuja, jotka liittyvät sananvapauden merkitykseen lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikostapauksissa. Luvussa käytiin läpi, mitä tarkoittaa rangaistuksen kohtuullistaminen julkisuuden perusteella ja, ollaanko sitä sovellettu lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikostapauksissa. Rangaistuksen kohtuullistamisesta esiteltiin myös keskeisintä oikeuskäytäntöä.

3.1 Julkisuus ja salassapito lainsäädännössä

3.1.1 Julkisuuslaki

Viranomaisessa käsiteltävien tietojen osalta yleislaki on julkisuuslaki. Mäenpään (2016, 25) mukaan julkisuuslain säätämä julkisuusperiaate on perusoikeus, mutta ei varsinaisesti ihmisoikeus. Muita tällaisia tietojen julkisuuteen ja salassapitoon liittyviä lakeja ovat esimerkiksi laki väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista (661/2009) sekä henkilötietolaki (523/1999).

Julkisuuslain 1 §:n mukaan kaikki viranomaisten asiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia, jollei toisin ole säädetty. Mäenpään mukaan tätä julkisuusperiaatetta noudatetaan oikeusvarmuuden ja oikeusturvan takaamiseksi, sananvapauden tukemiseksi sekä avoimen ja hyvän hallinnon edistämiseksi. Lisäksi halutaan turvata kansalaisten mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa julkisen vallan käyttöön sekä turvata julkisten tietovarojen hyödyntäminen. Julkisuusperiaate auttaa myös viranomaisten toiminnan valvontaa ja vastuun toteuttamista sekä luo luottamusta

puolueettomaan ja asianmukaiseen toimintaan. (Mäenpää 2016, 9–11.) Hän toteaa myös, että julkisuusperiaate toteutuu säätelemällä asiakirjojen, tallenteiden ja käsittelyn julkisuutta, tiedottamalla sekä toteuttamalla hyvää tietohallintoa (Mäenpää 2016, 17).

Julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 26 kohdassa kuitenkin todetaan, että ne asiakirjat, jotka sisältävät tietoja epäillyn tai asianomistajan yksityiselämään liittyvistä arkaluonteisista asioista, ovat salaisia. Jos julkisuusperiaatteesta poiketaan, se yleensä tarkoittaa tarvetta jonkin asiakirjan tai tiedon salassapitoon. Asiakirjan julkisuutta voidaan rajoittaa välttämättömien syiden takia ja niiden on perustuttava lakiin. Yksi tällainen syy voi olla tarve turvata tai edistää toista perusoikeutta, kuten yksityiselämän suojaa. (Mäenpää 2016, 357–358.) Yksityisyyden suoja perustuu perustuslakiin ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (63/1999) 8 artiklaan.

Julkisuuslain 31 §:n 2 momentissa säädetään, että yksityiselämän suojaamiseksi tarkoitettujen salaisten asiakirjojen salassapitoaika on 50 vuotta sen henkilön kuolemasta, jota asiakirja koskee. Salassapitoaika on 100 vuotta, jos kuolemasta ei ole tietoa. Salassapitoa koskevista rikoksista säädetään tarkemmin rikoslain 38 luvussa. Opinnäytetyötä ajatellen luvun merkittävimmät rikokset ovat 1 §:n tarkoittama salassapitorikos ja 2 §:n tarkoittama salassapitorikkomus. Salassapitorikos koskee laajemmin kaikkia laissa ja asetuksissa säädettyjä salassapitorikoksia. Salassapitorikkomukset ovat sen sijaan laadultaan lieviä salassapitorikoksia, erityisesti yksityisyyden tai luottamuksellisuuden suojan kannalta katsottuna. (Mäenpää 2016, 463–464.) Rikoslain 38 luvun 10 §:n mukaan salassapitorikokset ja salassapitorikkomukset ovat lähtökohtaisesti asianomistajarikoksia.

3.1.2 Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa

Seksuaalirikosten julkisuuteen vaikuttaa myös laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa. Lain mukaan oikeudenkäynti ja oikeudenkäyntiasiakirjat ovat lähtökohtaisesti julkisia (1 §). Lain 9.1 §:n perusteella oikeudenkäyntiasiakirjat voivat olla salaisia, jos ne sisältävät henkilön yksityiselämään

liittyviä arkaluonteisia tietoja. Tällaisen oikeudenkäyntiasiakirjan salassapitoajaksi on määrätty 60 vuotta (11 §). Edellä mainittujen seikkojen lisäksi seksuaalirikostapauksissa on yleistä, että lain 6 §:n mukaisesti asianomistajan henkilöllisyys määrätään salassa pidettäväksi häneen liittyvien arkaluonteisten tietojen käsittelyn takia. Sama pätee myös asian suulliseen käsittelyyn. Tuomioistuin voi edellä mainitun lain 15 §:n perusteella joko asianosaisen pyynnöstä tai muusta erityisestä syystä päättää, että suullinen käsittely toimitetaan kokonaan tai tarpeellisin osin suljetuin ovin.

Pölösen ja Virolaisen (2003) mukaan pakollisia suljetuin ovin ratkaistavia asioita ovat valtion turvallisuuteen, sen suhteisiin tai kansainväliseen yhteistyöhön liittyvät tapaukset. Muutoin tuomioistuimilla on melko laaja harkintavalta käsittelyn julkisuudesta. (Pölönen & Virolainen 2003, 314–315.) Seksuaalirikostapauksissa asian käsittely toimitetaan yleensä kokonaan suljettuna käsittelynä asianomistajan yksityisyyden suojaamisen vuoksi. Oikeudenkäynnin julkisuudesta saattaa aiheutua asianosaisille suurta kärsimystä ja taloudellista haittaa varsinkin, jos asiaa voidaan mediassa. Seksuaalirikoksen uhri saattaa julkisen käsittelyn vuoksi jopa luopua asian käsittelystä suojatakseen yksityisyyttään. (Pölönen & Virolainen 2003, 306.)

Hallituksen esityksen (HE 13/2006 vp) mukaan suljetun käsittelyn edellytyksiä ovat käsittelyssä esiintyvien tietojen laatu ja niiden julkiseksi tulemisen vaikutukset. Esityksen mukaan suljettu käsittely ei pääsääntöisesti riipu asian tyypistä, mutta jäljempänä todetaan, että juuri seksuaalirikostapaukset ovat luonteeltaan sellaisia, että ne toimitetaan pääosin suljetuin ovin. Vaikka yleisellä tasolla syytetyn yksityisyys on suojattu samoin kuin asianomistajan, on paljon epätodennäköisempää, että rikosasia käsiteltäisiin suljettuna käsittelynä vastaajan yksityisyyden suojaamiseksi. Tällä viitataan siihen, ettei rikokseen syyllistyminen ja sen tietoon tuleminen kuulu yksityisyyden suojan piiriin. On kuitenkin muistettava, että tuomioistuimen on käsittelyn julkisuutta ratkaistessa kunnioitettava myös vastaajan mahdollista syyttömyyttä. (HE 13/2006 vp, 51–53.)

Asian käsittely voi olla suljettu myös, jos käsittelyssä esitetään oikeudenkäynnin julkisuudesta annetun lain 9 §:ssä salassa pidettäväksi säädettyjä tai 10 §:n nojalla salassa pidettäväksi määrättyjä oikeudenkäyntiasiakirjoja (15.1.3 §). Tämäkään ei hallituksen esityksen (HE 13/2006 vp) mukaan ole täysin yksiselitteinen linjaus. Sen mukaan tuomioistuimen tulee tällaisissakin tapauksissa harkita erikseen, aiheuttaako asian julkinen käsittely merkittävää haittaa suojeltavalle edulle. (HE 13/2006 vp, 51–54.) Myös asian ratkaisu voidaan edellä mainitun lain 24 §:n mukaan määrätä salassa pidettäväksi. Seksuaalirikosasioissa on yleisempää, että asian ratkaisu on salainen ja siitä laaditaan vain julkinen seloste.

3.1.3 Sananvapauslaki

Pesosen mukaan joukkoviestintää koskevan lainsäädännön taustalla ovat Euroopan ihmisoikeussopimus ja kansainvälinen yleissopimus. Näitä sopimuksia koskevista rikkomuksista vastaa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin. (Pesonen 2017, 6.) Pesonen toteaa, että viestinnän suojaa ollaan tehostettu myös Euroopan unionin laatimilla erillisillä direktiiveillä, joita ovat Euroopan unionin yleinen tietosuojasetus (94/46/EY) ja sähköisen viestinnän tietosuojadirektiivi (2002/58/EY) (Pesonen 2017, 43–44). Tärkeimpiä joukkoviestinnässä huomioitavia perus- ja ihmisoikeuksia ovat sananvapaus, kunnian ja kirjeenvaihdon sekä perhe- ja yksityiselämän suoja (Pesonen 2017, 5).

Merkittävin joukkoviestintää koskeva laki on sananvapauslaki. Hallituksen esityksen (HE 54/2002 vp) mukaan lain tavoitteena on muun muassa tarkentaa sananvapauden perusoikeudellista merkitystä joukkoviestinnässä ja luoda lainsäädäntö, joka koskettaa kaikkia joukkoviestinnän muotoja. Lainsäädännöllä pyritään selkeyttämään sananvapauden käyttäjien oikeuksia, velvollisuuksia ja vastuita joukkoviestinnässä. (HE 54/2002 vp, 34–35.) Sananvapauslain 2 luvussa säädetään, että julkaisijan ja ohjelmatoiminnan harjoittajan velvollisuus on määrätä julkaisuun vastaava toimittaja, siinä on mainittava hänen ja julkaisijan nimi sekä valmistumisvuosi ja heidän on huolehdittava ohjelman tai verkkojulkaisun tallentamisesta (4–6 §). Näiden seikkojen lisäksi julkaisijan ja ohjelmatoiminnan harjoittajan tulee huolehtia viranomaisten tiedotusten julkaisemisesta, jos ne

ovat ihmisten hengen, terveyden, merkittävien ympäristö- tai omaisuusarvojen tai jonkin muun näihin rinnastettavan tärkeän syyn vuoksi merkittäviä (7 §).

Sananvapautta toteuttaessa on hyvä muistaa, että kansalaisella ja journalistilla on samat oikeudet. EIT on jopa linjannut, että ammattijournalistilla on ammatin tuomien vastuiden ja velvollisuuksien vuoksi suojatumpi asema sananvapauden toteuttamisessa. Toiminnassa tulee kuitenkin käyttää laillisia toimintatapoja. (Pesonen 2017, 27.) Sananvapauslain 22 §:ssä todetaan, että tuomioistuin voi määrätä lainvastaisen verkkoviestin poistettavaksi ja hävitettäväksi sekä tuomita julkaisukappaleet menetetyiksi, jos julkaisun sisältöön perustuen on tehty rikos ja menettely on tarpeellinen viestin leviämisen ehkäisemiseksi.

Sananvapauslain 23 §:ssä säädetään, että jos aikakautisessa julkaisussa, verkkojulkaisussa tai ohjelmassa on tehty rikoslain 24 luvussa säädetty yksityiselämää loukkaava tiedonlevittämisrikos tai kunnianloukkausrikos, tuomioistuin voi sakon uhallla velvoittaa kyseisen asianosaisen julkaisemaan asiasta annetun tuomion. Tuomion voi antaa vain, jos asianomistaja on katsonut julkaisun edukseen ja vaatinut sitä (HE 54/2002 vp, 92). Edellä mainittujen seikkojen lisäksi on hyvä muistaa, ettei sananvapauslaki koske yksityishenkilöiden välistä viestintää (Pesonen 2017, 185).

Viestintään liittyviä tyypillisimpiä rikoksia ovat identiteettivarkaus, viestintärauhan rikkominen ja yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Opinnäytetyön kannalta merkittävin näistä rikoksista on yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen. Hallituksen esityksen (HE 309/1993 vp, 53) mukaan yksityiselämään kuuluu muun muassa oikeus vapaasti solmia ja ylläpitää suhteita ihmisiin sekä ympäristöön ja oikeus määrätä itsestään sekä ruumiistaan. Yksityiselämään katsotaan kuuluvan myös yksilöä läheisesti koskevat tiedot, henkilökohtaiset viestit, perhe-elämä ja oikeus oleskella määrätyllä alueella kenenkään häiritsemättä. Euroopan ihmisoikeussopimuksen soveltamiskäytännön mukaan yksityiselämään kuuluu myös sukupuolinen käyttäytyminen. (HE 184/1999 vp, 5.)

Rikoslain 24 luvun 8 §:n mukaan yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä tuomitaan se, joka esittää tiedon, vihjauksen tai kuvan toisen yksityiselämästä käyttämällä joukkotiedotusvälinettä tai muuta tapaa ja teko on omiaan aiheuttamaan vahinkoa, kärsimystä tai halveksuntaa. Tästä perusteosta tuomitaan sakkoa ja törkeästä teosta enintään kaksi vuotta vankeutta. Luvun 12 §:n mukaan yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen on asianomistajarikos, ellei rikoksessa ole käytetty joukkotiedotusvälinettä, eikä erittäin tärkeä yleinen etu vaadi syytteen nostamista. Edellä mainitulla lainsäädännöllä ja lailla henkilötiedoista turvataan muun muassa henkilötietojen ja henkilön elämää koskevien tietojen suoja (Pesonen 2017, 208). Sananvapauslain 14 §:ssä määrätään, että se joka on tehnyt rikoksen julkaisemalla yleisön tietoon jonkin vahingollisen viestin, on vahingonkorvauslain mukaisesti korvausvelvollinen.

3.2 Julkisuus ja salassapito oikeuskäytännössä

Yksityishenkilön salassapitoon liittyvässä korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2009:3 oli kysymys salassapitorikoksesta ja siihen yllyttämisestä sekä avunannosta, yksityiselämää koskevasta tiedon levittämisestä ja törkeästä kunnianloukkauksesta. Tapauksessa A oli aikaisemmin tuomittu seksuaalirikoksista, jotka olivat kohdistuneet alaikäisiin X:ään ja Y:hyn. Asiassa tuomiolauselman ja sovelletut lainkohdat olivat julkisia. A:ta oli myöhemmin haastateltu asiaa käsittelevässä televisio-ohjelmassa, jossa hän esiintyi omalla nimellään. Haastattelussa tulivat esiin muun muassa rikoksen teko-olosuhteet ja uhrien sekä heidän äitinsä toiminta. Asiassa muita asianosaisia olivat A:n haastattelijana toiminut toimittaja B ja televisio-ohjelman vastaava ohjelmajohtaja C.

Käräjäoikeus tuomitsi A:n, B:n ja C:n yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoihin ja vahingonkorvauksiin. Muut syytteet käräjäoikeus hylkäsi. Käräjäoikeuden mukaan A, B ja C olivat televisiota käyttämällä oikeudettomasti paljastaneet seksuaalirikoksen uhreiksi joutuneiden lasten yksityiselämää koskevia tietoja, mikä oli omiaan aiheuttamaan vahinkoa ja kärsimystä. Yksityiselämää koskevat tiedot olivat tulleet yleisön laajempaan tietoisuuteen muun muassa

siksi, että A oli esiintynyt televisio-ohjelmassa omilla kasvoillaan ja näin ollen asianomistajat pystyttiin helposti tunnistamaan. Tapauksessa käsitellyt salassapitorikokset katsottiin ikään kuin sisältyvän tuomittuun yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen. Käräjäoikeuden tuomiossa merkittäviä seikkoja olivat, että seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen on aina yksityisasia ja asian yleinen kiinnostavuus ei ollut perusteltu syy paljastaa asianomistajien henkilöllisyyttä.

Hovioikeus arvio tapausta toisin ja vapautti vastaajat rangaistuksesta. Sen mukaan ohjelmassa esitettyjen tietojen perusteella asianomistajien henkilöllisyyttä ei pystytty tunnistamaan. Hovioikeus korosti, että tapauksessa annettu käräjäoikeuden tuomio ja oikeudenkäyntiaineisto olivat olleet vielä julkisia, ennen kuin asia tuotiin hovioikeuden käsiteltäväksi. Arkaluonteiset tiedot saattoivat siten levitä jo siinä vaiheessa, kun tuomio ja oikeudenkäyntiaineisto olivat olleet julkisia.

Korkein oikeus tarkasteli tapausta erityisesti sananvapauden ja yksityiselämän suojan kannalta. Korkein oikeus tuomitsi A:n, B:n ja C:n rikoslain 24 luvun 8 §:n 1 momentin mukaan yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoihin ja kärsimyskorvauksiin. B:n ja C:n katsottiin olevan sanavapauslain 12 §:n ja rikoslain 5 luvun 3 §:n mukaan rikokseen osallisena vastuussa näiden tietojen levittämisestä. Korkein oikeus katsoi, että A:n ohjelmassa antamat tiedot olivat suoraan yhdistettävissä seksuaalirikosten uhreihin ja heidän äitiinsä. Myös korkeimman oikeuden kanta oli se, että seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen on yksityiselämän suojan piiriin kuuluva asia. Kuten käräjäoikeus, korkein oikeus katsoi, että käsitellyt salassapitorikokset sisältyivät tuomittuun yksityiselämää loukkaavan tiedon levittämiseen. Asiassa arvioidut kunnianloukkaussyytteet olivat korkeimman oikeuden mielestä epämääräisiä ja tulkinnanvaraisia.

Huomioitavaa tapauksessa on, että myös tiedotusväline joutui vastuuseen tämän kaltaisessa salassapitoasiassa. Tämä korostaa yksityistä henkilöä ja mediaa koskevista samoista oikeuksista ja velvollisuuksista, kun kyseessä on yksityiselämään liittyvien tietojen julkaiseminen. Merkittävää on myös se, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on tullut ratkaisussaan Yleisradio ja muut v. Suomi (2011) samaan lopputulemaan korkeimman oikeuden kanssa. EIT:n mukaan korkein oikeus oli tapauksessa punninnut oikealla tavalla sananvapautta ja yksityiselämän

suojaa. Se oli soveltanut oikein myös EIT:n oikeuskäytäntöä ja perustellut ratkaisunsa hyvin. EIT totesi, että A:n olisi tullut esiintyä televisio-ohjelmassa tuntemattomana.

Virkamiesten ja julkisyhteisöjen työntekijöiden virkasalaisuuden rikkomisesta säädetään yleisesti rikoslain 40 luvun 5 §:ssä. Yksityiskohtaisemmin salassapito- ja vaitiolovelvollisuudesta säädetään tiettyä virkamiestä tai julkisyhteisön jäsentä koskevalla tarkemmalla lailla (HE 94/1993, 134). Esimerkiksi asianajajista annetun lain (496/1958) 5 §:n mukaan asianajaja eikä hänen apulaisensa saa luvottomasti ilmaista sellaista yksityisen tai perheen salaisuutta, jonka hän on tehtävässään saanut. Asianajajia koskevaa lakia sovellettiin myös seuraavassa korkeimman oikeuden ratkaisussa.

Korkeimman oikeuden ratkaisun KKO 2006:61 mukaan, jos asianajajan oikeudellinen asema on vaarantunut päämiehen toiminnan takia, hän saa omaksi suojakseen paljastaa salassa pidettäviä, asian selvittämiseen vaadittavia välttämättömiä asioita. Ratkaisussa oli kysymys asianajajan oikeudesta vaitiolovelvollisuuden rikkomiseen hänen omien oikeuksiensa puolustamisen takia. Tapauksessa kaksi asianajajaa oli hoitanut X:n asioita, jolle toisesta X vaati rangaistusta salassapitorikoksesta. Toista asianajajaa oltiin epäilty osallisuudesta X:n tekemään talousrikokseen ja toista oltiin kuultu esitutkinnassa todistajana. X:n mukaan todistajana kuultu asianajaja oli esitutkinnassa kertonut toimeksiantonsa aikana saamiaan salassa pidettäviä tietoja, ja näin ollen yrittänyt kohdistaa rikosepäilyjä vahvemmin häneen.

Käräjäoikeus tuomitsi asianajajan rikoslain 38 luvun 1 §:n 1 kohdan mukaan salassapitorikoksesta sakkoon ja maksamaan vahingonkorvausta. Käräjäoikeuden mukaan ei ilmennyt mitään sellaista oikeutettua syytä, minkä vuoksi todistajana kuultu asianajaja olisi voinut poiketa vaitiolovelvollisuudestaan. Hovioikeus oli käräjäoikeuden kanssa eri mieltä ja kumosi tuomion. Hovioikeuden mukaan asianajajalla oli oikeus kyseisten tietojen paljastamiseen, koska oli olemassa vaara, että hän joutuisi itse syytteeseen samoin kuin asianajokollegansa.

Korkein oikeus pysyi hovioikeuden tuomiossa. Sen mukaan asianajajalla oli syytä olettaa, että hänkin voi joutua epäillyksi rikoksesta, jollei tuo esiin kyseisiä salassa pidettäviä seikkoja. Hän ei myöskään kertonut salassa pidettäviä asioita liian varhain, vaikka kertoi ne jo esitutkintavaiheessa. Korkeimman oikeuden linja oli, että asianajajan salassapitovelvollisuus oli lakannut, koska hänen oma oikeudellinen asemansa oli vaarantunut.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2011:72 oli kysymys julkisuuden henkilön X:n yksityiselämää koskevista tietojen levittämistä. Hänen seurustelusuhteeseen liittyvistä asioista oli kirjoitettu kahdessa aikakauslehden julkaisussa. Käräjäoikeus totesi näytön perusteella, että X oli tietoisesti asettautunut julkisuuteen antamalla haastatteluja koskien yksityiselämäänsä, ja oli tuonut näitä asioita esiin myös itsenäisesti. X ei myöskään ollut esittänyt julkaisujen sisällön olevan valheellisia, eikä ollut vaatinut rangaistusta muille hänestä kirjoittaneille tiedotusvälineille. Lisäksi käräjäoikeus korosti todistajana kuullun toimittajan kertomusta, että X:n ollessa julkisuuden henkilö, hänestä voitiin kirjoittaa ilman mitään erillistä suostumusta, jos lähde oli luotettava. Näin ollen syytteet hylättiin.

Hovioikeuden kanta asiaan oli, ettei X ollut ilmaissut julkisuudessa niitä yksityisiä asioitaan, jotka kävivät ilmi kyseisissä 7-päivää lehden julkaisuissa. Hovioikeus tuomitsi juttujen vastaavan toimittajan sekä kaksi muuta toimittajaa yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sakkoihin ja vahingonkorvauksiin, koska heillä ei ollut oikeutta esittää julkaisuissa kerrottuja yksityiselämän piiriin kuuluvia asioita. Hovioikeus korosti, että myös julkisuuden henkilöillä on oikeus yksityiselämän suojaan, vaikka heistä saa kirjoittaa melko laajasti.

Korkein oikeus toi ratkaisussaan esiin, että perhe- ja ihmissuhteet ovat yksityisyyden suojan piiriin kuuluvia asioita. Se kuitenkin hylkäsi syytteet, koska näytön perusteella oli selvää, että X käytti julkisuutta uransa hyväksi ja näin ollen hänen tuli olla tietoinen, että häntä koskevia asioita voidaan puida tiedotusvälineissä. Näytön perusteella korkein oikeus totesi, että syytteessä mainituissa julkaisuissa olevia tietoja oli ainakin neljä kertaa käsitelty julkisuudessa, eikä X ollut puuttunut asiaan. Tämän vuoksi katsottiin, ettei 7-päivää lehti ollut oikeudettomasti julkaissut X:n yksityiselämää koskevia tietoja.

Sananvapauteen ja yksityisyyden suojaan liittyvässä korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2013:100 uutislähetysessä oli kerrottu poliisin epäilemistä talousrikoksista. Lähetysessä asiaan oli liitetty kaksi yritystoimintaa harjoittavaa henkilöä, joista toisesta esitettiin nimi ja kuva. Talousrikosasiassa ei loppujen lopuksi jaettu tuomioita ja osista rikosepäilyistä tehtiin syyttämättäjättämispäätös. Syyttäjä vaati uutislähetysessä esiintyneelle toimittajalle ja lähetysten vastaavalle toimittajalle rangaistusta törkeästä kunnianloukkauksesta ja kahdesta yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä. Syyttäjän mukaan uutislähetysessä oli muun muassa annettu valheellinen käsitys siitä, että yritystoimintaa harjoittavat henkilöt olivat syyllistyneet kirjanpito- ja rahanpesurikokseen. Kunnianloukkausta pidettiin törkeänä, koska teossa oli käytetty joukkotiedotusvälinettä.

Käräjäoikeus tuomitsi syytteiden mukaan toimittajat törkeästä kunnianloukkauksesta ja yksityiselämää loukkaavista tietojen levittämisistä sakkoihin. Käräjäoikeus korosti tuomiossaan, että sananvapauteen kuuluu velvollisuus olla varma esittämistään tiedoista niin, että ne ovat paikkansa pitäviä. Yksityiselämää koskevan tiedon levittämisenä pidettiin sitä, että uutisessa oli kerrottu kyseisten yritystoimintaa harjoittaneiden henkilöiden olleen epäiltynä rikoksesta. Hovioikeus pysyi käräjäoikeuden tuomiossa, mutta lausui, että asianomistajien yksityiselämän suojaa oli loukattu julkistamalla tietoja keskeneräisestä esitutkinnasta. Tämän yksittäisen rikosepäilyn ei katsottu olevan yhteiskunnallisesti merkittävä asia, mikä olisi oikeuttanut teon.

Korkein oikeus tarkasteli tapausta asianomistajien kunnian, maineen ja yksityiselämän suojan kannalta sekä toimittajien sananvapauden kannalta. Korkein oikeus korosti, että näitä oikeuksia punnitessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuinten oikeuskäytännöllä on suuri merkitys. Asiaa tarkasteltuaan korkein oikeus ei muuttanut hovioikeuden tuomiota muutoin, kuin alentamalla vastaajien sakkorangaistuksia rikoksesta kuluneen pitkän ajan vuoksi. Korkeimman oikeuden mukaan uutisessa oli sen esittämistavan perusteella vihjattu, että rikoksesta epäiltyjen henkilöiden syyllisyys oli selvitetty. Vihjauksella oli loukattu vakavasti syyttömyysolettamaa. Sen vuoksi toimittajat eivät nauttineet myöskään sananvapauden suojasta. Yksityiselämää loukkaavien tietojen levittämisen osalta korkein

oikeus totesi hovioikeuden tavoin, ettei esitutkintaan liittyvien tietojen julkistaminen ollut oikeutettua.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisussa MP v. Suomi (2016) oli kysymys sananvapaudesta, joka liittyi lapsen seksuaalisen hyväksikäyttötapausten rikostutkintaan. Tapauksessa lapsen äiti oli epäillyt, että lapsen isä hyväksikäyttää lasta. Rikostutkintaa oli suoritettu äidin epäilyjen vuoksi kahdesti ja, kun molemmilla kerroilla rikoksesta ei ollut näyttöä, lapsen isä syytti lapsen äitiä kunnianloukkauksesta, josta hänet myös tuomittiin. EIT arvioi kyseisessä asiassa lapsen äidin sananvapautta.

EIT totesi, ettei tapauksessa oltu löydetty tasapainoa kahden oikeuden välillä, jotka olivat äidin sananvapaus ja isän maineen suoja. Sen mukaan hyvässä uskossa ja lapsen edun mukaisesti toimivan ei tarvitse pelätä joutuvansa syytteen erityisesti, jos kyseessä on tällainen rikos. EIT:n mukaan asiassa suojattiin vahvemmin tarve suojata lasta hyväksikäytöltä, kuin tarve suojata isää vääriltä rikosepäilyiltä. Pesonen (2017, 26) toteaa, että EIT on antanut vastaavanlaisia ratkaisuja aikaisemminkin, joten voidaan todeta, että se asettuu vankasti lapsen edun puoleen.

3.3 Rangaistuksen kohtuullistaminen julkisuuden perusteella

Rikoslain 6 luvun 7 §:n perusteella rikoksen rangaistusta on mahdollista kohtuullistaa. Rangaistuksen kohtuullistamisperusteita ovat lain mukaan tekijän korkea ikä, terveydentila tai muu henkilökohtainen olo, tekijälle on aiheutunut rikoksesta tai tuomiosta jokin muu seuraus tai rikoksesta on kulunut huomattavan pitkä aika. Näitä perusteita sovelletaan, jos rikoksen rangaistuksesta katsotaan aiheutuvan tekijälle kohtuuton tai poikkeuksellisen haitallinen lopputulos. Hallituksen esityksessä (HE 44/2002 vp, 25) kerrotaan, että kohtuullistamisperusteet ovat rangaistuksen vähentämisperusteita, jotka ovat tarkoitettu poikkeussäännöksi. Esityksessä todetaan myös, ettei kohtuullistamisperusteilla arvioida teon vakavuutta tai tekijän syyllisyyttä, vaan niillä on tarkoitus punnita teon aiheuttamien seurausten vaikutuksia ja välttää ylimääräistä haittaa (HE 44/2002 vp, 212–213).

Opinnäytetyössä keskitytään tarkemmin rikoslain 6 luvun 7 §:n 1 kohtaan, jossa todetaan, että rangaistusta voidaan lieventää, jos rikoksesta tai tuomiosta on aiheutunut tekijälle jokin muu seuraus. Hallituksen esityksessä (HE 44/2002 vp, 212) kerrotaan, että kohdassa tarkoitettu jokin muu seuraus tarkoittaa esimerkiksi, että tekijälle on määrätty rikoksesta huomattavan suuri vahingonkorvaus, hän on menettänyt rikoksen johdosta työpaikkansa, tai rikos on saanut poikkeuksellinen paljon julkisuutta. Opinnäytetyössä tarkasteltiin tarkemmin rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Hallituksen esityksessä todetaan, että julkisuuden ollessa kohtuullistamisperuste, sen on yletyttävä kohtuuttomiin mittasuhteisiin (HE 44/2002 vp, 213).

Kohtuutonta julkisuutta Suomessa on saanut esimerkiksi tunnetun juontajan Axl Smithin rikostapaus. Ylen mukaan Smith sai tuomion useasta salakatselusta, kahdesta yksityiselämää loukkaavasta tiedon levittämisestä sekä neljästä kunnianloukkauksesta. Teot sisälsivät muun muassa vastaajan seksikumppaneiden salakuvaamista. Tapauksessa Helsingin käräjäoikeus kohtuullisti Smithin rangaistusta asian saaman julkisuuden vuoksi, koska sen mukaan vastaaja käytännössä menetti rikoksen johdosta työpaikkansa, mahdollisuutensa saada vastaavanlaista työtä ja sai osakseen niin paljon negatiivista julkisuutta. (Rautio 2017.) Kyseisessä tapauksessa julkisuuden katsottiin yltävän tarpeeksi suuriin mittasuhteisiin, mikä todennäköisesti johtui siitä, että vastaaja oli julkisuudesta tuttu henkilö ja häntä seurattiin mediassa tarkasti. Voidaan siis olettaa, että julkisuuden henkilöiden kohdalla rangaistuksen kohtuullistaminen julkisuuden perusteella on yleisempää, koska se aiheuttaa mittavampia vahinkoja.

Turun hovioikeuden ratkaisu Anneli Aueriin liittyvässä seksuaalirikostapauksessa tukee osittain oletusta siitä, ettei lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa sovelleta rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Auer on saanut seksuaalirikossyytteiden lisäksi paljon mediahuomiota miehensä murhatutkinnan vuoksi. Hänet tuomittiin Turun hovioikeudessa useista lapsiin kohdistuneista seksuaalirikoksista yli seitsemän vuoden mittaiseen vankeusrangaistukseen (Savolainen 2016). Tapaus on poikkeuksellisen salainen, eikä julkisuuteen ole annettu

tiedot kuin lähinnä vastaajia koskevista rikosnimikkeistä. Varsinais-Suomen kärjäoikeus on muun muassa todennut, ettei se aio vastata asiaa koskeviin kysymyksiin (Savolainen 2012). Voidaan siis olettaa, ettei tapauksessa rangaistusta kohtuullistettu julkisuuden perusteella, vaikka olosuhteet olisivat niin sallineet. Tämä saattaa johtua myös siitä, että tapauksen ollessa poikkeuksellisen salainen, sitä ei ole pystytty puimaan niin laajasti mediassa. Tällainen tietojen salaaminen ja asiasta vaikeneminen liittyy todennäköisesti vahvaan asianomistajien suojeluun.

Oulun inestitapauksessa olisi olosuhteiden perusteella voitu myös arvioida rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Asiaa käsiteltiin poikkeuksellisesti asianomistajan pyynnöstä julkisesti. Oulun kärjäoikeuden tuomiossa 26.10.2016 R 16/178 julkisuutta ei kuitenkaan huomioitu rangaistuksen lieventämisperusteena. Kärjäoikeus lausui, ettei rangaistusta lieventävänä seikkana voitu pitää myöskään rikoksesta kulunutta pidempää aikaa. Ratkaisussa katsottiin, ettei vastaajalle tuomittu kahdeksan vuoden ehdoton vankeusrangaistus johtanut kohtuuttomaan tai poikkeuksellisen haitalliseen lopputulokseen.

Myös korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2017:31 vastaaja vaati, että rangaistusta kohtuullistettaisiin asian saaman julkisuuden vuoksi. Hänet oli tuomittu lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä ja seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Korkein oikeus arvioi ratkaisussaan rangaistuksen määrää. Ratkaisusta käy ilmi, että vastaaja on toiminut asianajotehtävissä ja hän on ollut tekoaikoina 15–16-vuotiaan uhrin perhetuttu. Hän koki julkisuuteen tulleen tuomion aiheuttaneen ongelmia muun muassa hänen työlleen ja läheissuhteilleen.

Korkein oikeus katsoi, ettei tässäkään tapauksessa asian saama julkisuus yltänyt niin suuriin mittasuhteisiin, että sitä voitaisiin pitää rangaistusta lieventävänä seikkana. Ratkaisussaan korkein oikeus korosti, että nämä rikoslain 6 luvun 7 §:n 1 kohdan mukaiset kohtuullistamisperusteet ovat poikkeussäännöksiä, eikä se näin ollen katsonut muidenkaan vastaajan esittämien haittojen olleen odottamattomia seurauksia. Se viittaa aikaisempaan ratkaisuunsa KKO 2006:44 ja toteaa edelleen, että säännönmukaiset ja ennakoitavissa olevat kiusalliset seuraukset eivät ole perusteltu syy lieventää rangaistusta.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2017:69 rangaistuksia kohtuullistettiin rikoksen saaman poikkeuksellisen julkisuuden ja sen aiheuttamien seurausten takia. Tapauksessa tekohetkellä 18-vuotias B, alaikäiset C ja D sekä kaksi muuta henkilöä olivat seuranneet uhri A:ta tämän kotimatalla. Aluksi he olivat häiriköineet A:ta matkan aikana seksuaalisesti läpsimällä tätä takapuoleen, jonka jälkeen C oli tarttunut A:han, estänyt tämän liikkumisen ja huutamisen sekä työntänyt sormensa tämän emättimeen. Samaan aikaan B oli työntänyt sormensa A:n peräaukkoon ja D piteli tätä paikoillaan. Huomioitavaa tapauksessa on, ettei A:n iästä mainita mitään, joten oletettavasti hän on ollut tekohetkellä täysi-ikäinen.

Syyttäjä vaati vastaajille rangaistusta törkeästä raiskauksesta, mutta käräjäoikeus tuomitsi teon raiskauksena. Käräjäoikeus kohtuullisti tuomioita tapauksen saaman poikkeuksellisen laajan julkisuuden ja siitä aiheutuneiden seurausten takia. C:n ja D:n osalta rangaistusta lievennettiin myös heidän ikänsä vuoksi. Hovi-oikeus muutti tuomiot törkeiksi raiskauksiksi.

B:n osalta korkeimmassa oikeudessa arvioitiin tekoa ja siitä tuomittavaa rangaistusta, kun taas C:n ja D:n osalta kyse oli rangaistuksen mittaamisesta. B:n osalta korkein oikeus katsoi teon täyttäneen ainoastaan raiskauksen tunnusmerkit, koska tekoa ei voitu pitää kokonaisuutena arvostellen törkeänä, vaikka joitain siihen viittaavia seikkoja oli olemassa. Näitä seikkoja olivat esimerkiksi tekijöiden määrä ja nöyryyttävä tekopaikka. Rangaistusten kohtuullistamisten osalta syyttäjän kanta oli, että tämänkaltaisessa rikoksessa tapauksen saama julkisuus ei ole lain tarkoittama muu seuraus. Korkein oikeus totesi, että itse mediajulkisuus eikä pääsääntöisesti laajakaan julkisuus ole varteenotettava syy rangaistuksen kohtuullistamiseen. Sen mukaan vakavat ja poikkeukselliset rikokset saavat nykyisin paljon mediahuomiota, mikä tekijöiden tuli ymmärtää.

Korkeimman oikeuden mukaan rangaistuksen kohtuullistamista tuli kuitenkin arvioida, jos rikoksen saama julkisuus oli aiheuttanut muita vakavia seurauksia. Se lausui, että esitutkintavaiheessa asiaa käsiteltiin uutisissa ulkomaalaisten toteutamana joukkoraiskauksena, jossa myös vastaajien nimet, kuvat ja yhteystiedot

kävivät ilmi. Vastaajat saivat osakseen myös uhkauksia. Korkein oikeus piti vastaajille aiheutuneita seurauksia poikkeuksellisen haitallisina ja ennakkoimattomina ja päätyi kohtuullistamaan rangaistuksia. Sen mukaan rikoksen saaman julkisuuden aiheuttamia vakavia seurauksia olivat vastaajien koulunkäynnin ja opintojen keskeytyminen sekä lastensuojelutoimet alaikäisten tekijöiden osalta.

Tuomioistuimet pitävät selkeästi nuorten opintojen vaikeutumista ja muita sosiaalisia ongelmia rikoksesta aiheutuneina vakavina seurauksina. Pyrkimys varmasti on, että nuoret pääsisivät mahdollisimman nopeasti takaisin kiinni yhteiskunnan normeihin, eivätkä istuisi vankiloissa tai syrjäytyisi. Tämä tapaus ei kuitenkaan suoraan osoita sitä, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa sovelletaan rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Tapaus osoittaa, että rikoksen tekijän ollessa nuori henkilö, se on mahdollista.

4 Pohdinta

Lasten oikeuksia turvataan kansainvälisillä sopimuksilla ja erilaisella lainsäädännöllä. Lapsen etua ja erityistä suojelua korostetaan Suomessa esimerkiksi lastensuojelulailla. Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten lainsäädännöllä halutaan suojella nimenomaan lasten terveyttä. Keinoja sen suojaamiseksi ovat esimerkiksi seksuaalisen kanssakäymisen suojaikärajan asettaminen, viranomaisten korostettu vastuu puuttua lapsiin kohdistuviin väkivalta- ja seksuaalirikoksiin sekä lainsäädännön tehokas vaikuttaminen rikosprosessiin, jossa lapsi on asianosaisena.

Huoltajien lisäksi viranomaisilla on vastuu huolehtia lasten oikeuksista ja hyvinvoinnista. Seksuaalirikosprosessissa tutkinnan nopea suorittaminen on yksi tehokas keino suojella lapsia, ja saada mahdollinen hyväksikäyttö loppumaan. Insestitapausten selvittäminen on haastavaa, mikä voi johtua esimerkiksi tekijän vahvasta vaikutuksesta lapseen. Senpä vuoksi on tärkeää, että lapsella on muitakin aikuisia ympärillään ja, jos näin ei ole, viranomaisten tulisi kiinnittää siihen huomiota. Ydinperheen sisällä voi todistettavasti tapahtua vakavia rikoksia, ja

niistä vaietaan yhdessä. Näissä tapauksissa lainsäädäntö on pyrkinyt vaikuttamaan siihen, ettei tekijä pääsisi liiaksi vaikuttamaan lapseen rikoksen selvittämisen vaiheessa. Tätä varten lapselle määrätään edunvalvojan sijainen, jos tekijäksi epäillään lapsen vanhempaa.

Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa näyttö on usein monitulkintaista, minkä vuoksi muiden ammattilaisten käyttö rikosprosessissa on tärkeää. Yksi perinteisistä tapauksista on, että lapsen puheiden perusteella ryhdytään epäilemään häneen kohdistunutta seksuaalirikosta. Puheet on voinut kuulla esimerkiksi lapsen opettaja, joka on velvollinen ilmoittamaan epäilyistä sosiaaliviranomaiselle. Tämän jälkeen sosiaaliviranomainen siirtää asian poliisille tutkittavaksi. Tässä prosessissa ongelmaksi voi koitua se, että joku viranomaisista ei hoida ilmoitusvelvollisuuttaan, ja hyväksikäyttö saa jatkua. Asia voi näin ollen tulla ilmi vasta, kun lapsi on tarpeeksi vanha ja kypsä kertomaan rikoksesta itse. Utriainen arvioi, että tieto saattaa kulkeutua viranomaisten välillä huonosti salassapitovelvoitteiden vuoksi (Mannermaa 2016).

Opinnäytetyön perusteella voidaan todeta, että lainsäädäntö on tehokkaasti vaikuttanut rikosprosessiin, jossa lapsi on asianosaisena. Se on pyrkinyt turvaamaan sen, että lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset kyetään selvittämään vaittomasti. Jos rikos on ehtinyt tapahtua, viranomaiset pyrkivät vähintään siihen, että rikosta selvittäessä tai rangaistusta määrätessä, lapselle ei aiheutuisi enempää haittaa. Viranomaisten panos ja asiantuntemus ovat lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten selvittämisessä erittäin tärkeitä.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistukset ovat puhuttaneet kantaväestöämme vuosien varrella moneen kertaan. Jälleen oikeusministeri Antti Häkkänen on ilmoittanut, että törkeimpien lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistukset otetaan hallitusohjelman mukaisesti tarkasteluun (oikeusministeriö 2017). Vuoden 2010 hallituksen esityksessä (HE 282/2010 vp) on taas todettu, että törkeiden lasten seksuaalisten hyväksikäyttöjen lainsäädäntöön ei tarvitse puuttua, koska teoista tuomitaan yleensä jo pitkiä ja ehdottomia vankeusrangauksia (HE 282/2010 vp, 13). Tosin esitys on noin seitsemän vuotta vanha, joten

esimerkiksi tekojen luonne ja rangaistuskäytäntö ovat voineet muuttua merkittävästi, minkä takia asia halutaan ottaa jälleen käsittelyyn.

Tutkimukseni perusteella lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa rangaistuksen mittaamiseen vaikuttavia tekijöitä ovat yleensä uhrin ikä, rikoksen tekotapa sekä tekijän ja uhrin välinen luottamus- tai vaikutussuhde. Hirvelän listaamien rangaistusvyöhykkeiden perusteella teon rangaistavuus riippuu tekotavasta, tekoeroksesta, henkilöiden välisestä luottamussuhteesta ja sukupuoliyhteydestä (Hirvelä 2006, 527–535). Mielestäni seksuaalirikosten lainsäädäntö ja oikeuskäytäntö eivät ole yksiselitteisiä ja tulkinnanvaraa on paljon. Sen selittää osittain edellä kertamani rangaistuksen mittaamiseen ja rangaistavuuden arviointiin vaikuttavat monet seikat.

Rangaistuksia tutkiessani kiinnitin erityisesti huomiota teon törkeyden arviointiin. Tarkastelemissani oikeustapauksissa korkein oikeus on mielestäni monessa selkeässä tapauksessa katsonut törkeyden sijaan teon täyttäneen ainoastaan lievemmän teon tunnusmerkit, toisin kuin alioikeudet. Tämä ei mielestäni kerro tiukentuneesta rangaistuskäytännöstä, mitä lakimuutoksilla ollaan haettu. Esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2017:69 useampi törkeän raiskauksen tunnusmerkki täyttyi, mutta teko tuomittiin silti perusmuotoisena raiskauksena. Asiassa teon laatua lievensivät tekijöiden iät ja se, että raiskaus oli tehty sormin eikä sukuelimellä. Nämä seikat olivat korkeimman oikeuden mielestä merkittävämpiä, kuin esimerkiksi se, että tekijöitä oli useita ja teko oli tehty nöyryyttävässä ympäristössä. Tapauksessa teko oli oletettavasti kohdistunut täysi-ikäiseen.

Oulun inestitapauksessa oli myös kysymys poikkeuksellisen törkeästä lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Tapauksessa vastaaja sai kahdeksan vuoden mittaisen vankeusrangaistuksen, koska hän oli useiden vuosien ajan hyväksikäyttänyt tytärtään niin, että tämä oli tullut useamman kerran raskaaksi. Pohdin, että maksimirangaistuksen määrittämiseen oltaisiin mahdollisesti vaadittu väkivaltaa. Tällaisia törkeitä tekoja tutkiessani olen jäänyt pohtimaan, tuomitsevatko tuomioistuimet maksimirangaistuksia pelkästä seksuaalirikoksesta? Mielestäni yhdistetyissä rangaistuksissa on yleisempää, että maksimirangaistukset tulevat

käytäntöön. Esimerkiksi Anneli Auerin miesystävän tekemistä lapsiin kohdistuneista seksuaali- ja väkivaltarikoksista Varsinais-Suomen käräjäoikeus määräsi vastaajalle kymmenen vuoden mittaisen vankeusrangaistuksen (Savolainen 2012).

Lakiuudistuksilla ollaan haluttu tiukentaa lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistuksia, kuten esimerkiksi säätämällä lapsen seksuaalisen hyväksikäytön vähimmäisrangaistus. Tutkimuksen perusteella olen kuitenkin huomannut, että erityistä tiukentamista rangaistuskäytännössä ei ole tapahtunut. Mielestäni seksuaalirikos saa olla todella julma, että edes rangaistusasteikon puoliväliä sovelletaan. Toisaalta tilastotietojen perusteella lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset ovat vähenemään päin, ja yksi syy siihen voi olla rangaistusten ankaroituminen.

Ennen tutkimuksen toteuttamista olin sitä mieltä, että lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista tuomitaan liian lieviä rangaistuksia. Tutkimuksen jälkeen rangaistusten nykytila on mielestäni vakaa. Ne ovat toistaiseksi ankaroituneet tarpeeksi ja seuraavat toimenpiteet olisivat rangaistuskäytännön kiristyminen erityisesti korkeimmassa oikeudessa. Koen, että jos rangaistuksia kovennetaan, ne olisivat liian ankaria suhteessa esimerkiksi joihinkin väkivaltarikoksiin. Vaikka lapset ovat tehokkaammin suojeltuja tulisi huomioida, ettei teräaseella tehdyn pahoinpitelyn ja lapsen seksuaalisen hyväksikäytön rangaistusten tulisi liaksi erottautua toisistaan.

Huomiotani herättää esimerkiksi korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2011:102, jossa isoisä tuomittiin yhden vuoden ja neljän kuukauden mittaiseen vankeusrangaistukseen perusmuotoisesta lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Ratkaisussa KKO 2014:6 vastaaja tuomittiin törkeään pahoinpitelyn sijasta perusmuotoisesta pahoinpitelystä yhdeksän kuukauden mittaiseen vankeusrangaistukseen. Pahoinpitelyssä vastaajan kädessä oli tappelun aikana ollut teräase ja toinen osapuoli sai tästä viiltohaavan kaulaansa. Mielestäni kyseessä oleva pahoinpitelytuomio oli pieni, vaikka haavan saanut osapuoli oli jollain tapaa myötävaikuttanut tapahtumiin. On mielestäni ristiriitaista, että näistä kahdesta ratkaisusta tuomio oli merkittävästi lievempi siinä tapauksessa, jossa uhri oli saanut teräaseesta ruumiinvamman.

Rangaistuskäytännön ongelmia on ja tulee varmasti olemaan rangaistusten yhteneväisyys. Lainsäädäntö on joiltain osin niin moniselitteistä, eikä ratkaisujen lopputuloksesta voi olla koskaan varma. Vaikka laissa todettaisiin, että teko on törkeä jonkin tietyn seikan takia, se saatetaan kumota jonkin muun seikan perusteella. Toisaalta, mitä vakavammaksi seksuaalirikokset muotoutuvat, sitä enemmän myös lainsäädännön on kehityttävä. Yksi huomiota herättävä ilmiö lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa on se, että uhrit ovat nykyisin todella nuoria. Esimerkiksi tapauksessa KKO 2014:48 uhri oli vain 1–3-vuotias.

Lapsiin kohdistuneet seksuaalirikokset näkyvät melko paljon uutisissa. Kiinnostusta herättävät erityisesti poikkeukselliset tapaukset, joissa rikos on erityisen julma tai harvinainen, kuten Oulun inestitapauksessa. Ylen ja Iltalehden uutisointi näistä rikoksista on oletettavastikin melko erilaista. Iltalehti käyttää paljon dramaattisempaa otsikointia ja kiinnittää huomiota erityisesti rikosten raakuuteen ja julmuuteen. Uutisointi on näin ollen tunteita herättävämpää. Yle taas uutisoi lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista melko neutraalisti ja esittelee vain rikoksen tai tuomion sisältämät olennaiset asiat.

Yhteistä näillä uutispalveluilla kuitenkin on, että molemmat kiinnittävät erityisesti huomiota rikoksesta aiheutuneeseen rangaistukseen ja viranomaisten toimintaan. Ylen, Iltalehden ja muiden uutispalveluiden aktiivinen uutisointi seksuaalirikoksista aiheuttaa todennäköisesti viranomaisille paineita hoitaa oma vastuualueensa hyvin. Media on yleisesti katsottuna ottanut viranomaiset tarkkailuunsa ja kiinnittää entistä enemmän huomiota laiminlyönteihin. On tietysti positiivista, että viranomaisia painostetaan toimimaan vastuullisesti työssään, mutta toisaalta liiallinen painostus saattaa johtaa lainvastaisiin ratkaisuihin. Asioiden liiallinen penkominen viranomaisten toimesta voi loukata vakavasti perheiden yksityiselämää.

Seksuaalirikoksen uhriksi joutuminen on yksityiselämään kuuluva asia. Rikosten uutisointia tutkiessani olen huomannut, että myös Yle ja Iltalehti suhtautuvat vakavasti asianomistajien suojeluun ja kunnioittavat heidän yksityiselämäänsä. Esittämäni perusteella totean, että lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten uutis-

sointi on näiden kahden uutispalvelun osalta vastuullista. On mielestäni ymmärrettävää, että seksuaalirikostapauksen ollessa julkinen, siitä halutaan uutisoida. Tällaiset pääsääntöisesti salassa pidettävät tapaukset kiinnostavat ihmisiä, minkä vuoksi niistä uutisoidaan laajasti. Näin kävi Oulun inestitapaukselle. Tapauksen ollessa julkinen, uutispalvelut ja parhaimmassa tapauksessa muut seksuaalirikoksen uhrit saivat siitä hyötyä ja rohkeutta puhua asiasta.

Tutkimuksessa kävi ilmi, että lakien esitöissä korostetaan, että rikosasian salassapito on aina harkittava tapauskohtaisesti. Jälkeenpäin kuitenkin todettiin, että seksuaalirikostapaukset ovat juuri tällaisia salassa pidettäviä asiakokonaisuuksia. Mielestäni Anneli Auerin seksuaalirikosjutussa on salassapidon osalta soruttu äärimmäisyyksiin. Liiallinen salassapito vaikuttaa rangaistuksen oikeudenmukaisuuteen ja puolueettomuuteen sekä kansalaisten oikeuteen vaikuttaa julkisen vallan käyttöön. Tapauksesta voidaan huomata, että lapsia suojataan korostuneesti seksuaalirikostapauksissa.

Opinnäytetyössä tarkasteltiin sananvapauden ja yksityiselämän suojan ristiriitoja. Lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa sananvapaus ei ole suojattu, jos asian julkisuus voi vaikuttaa lapseen negatiivisesti, mutta jos asian esiin tuomisesta on hyötyä, sananvapaus suojataan. Tämän asian kertovat mielestäni korkeimman oikeuden ratkaisu KKO 2009:3 ja EIT:n ratkaisu MP v. Suomi (2016). EIT on ratkaisussaan todennut, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa sananvapautta suojellaan, jos sitä ollaan käytetty lapsen suojelemiseen. EIT on ratkaisullaan Yleisradio ja muut v. Suomi (2011) osoittanut olevansa korkeimman oikeuden kanssa samoilla linjoilla sen edellä mainitussa ratkaisussa.

Korkeimman oikeuden ratkaisussa KKO 2009:3 yksityishenkilö, eli tässä tapauksessa seksuaalirikokseen syylistynyt henkilö, ja tiedotusväline joutuivat molemmat vastuuseen salassapitoon liittyvässä asiassa. Ratkaisussa korostui mielestäni vastaajan salassapitovelvollisuus ja se, että tiedotusväline tuomittiin rikoksesta, vaikka se oli julkaisussaan käyttänyt pääsääntöisesti asianosaiselta saatuja tietoja. Tämä korostaakin toimittajien velvollisuutta varmistaa tietojen laatu, eli ovatko ne salassa pidettäviä vai eivät. Salassapitoon liittyvien oikeusta-

pauksien perusteella huomasin myös, kuinka vakavaa salassa pidettävien tietojen väärinkäyttö on ja, kuinka paljon oikeuskäytännössä arvostetaan syyttömyysolettamaa. Lisäksi oli mielenkiintoista huomata, että joissakin tilanteissa viranomaisella on oikeus paljastaa salassapitovelvollisuuden alaisia tietoja.

Oikeuskäytännön perusteella lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten julkisuuteen suhtaudutaan vakavasti. Lasten yksityisyys on lailla ja oikeuskäytännöllä hyvin suojattu ja salassa pidettävien tietojen julkaiseminen on vakava rikos. Rikosten rajoitettu julkisuus on lapsen eduksi, ettei häntä vanhempana leimattaisi seksuaalirikoksen uhriksi. Tutkimukseni perusteella myös media suhtautuu lapsiin kohdistuneiden seksuaalirikosten julkisuuteen vakavasti. Seksuaalirikosten salassapito on erittäin tärkeää asianomistajien kannalta, etteivät he joutuisi tuntemaan häpeää rikoksen kohteeksi joutumisen lisäksi. Liiallinen salassapito ja tapauksista vaikeneminen saattaa kuitenkin aiheuttaa pahennusta ja vakavaa ristiriitaa muiden perusoikeuksien välillä.

Opinnäytetyössä viimeiseksi tutkittiin rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella. Lainsäädännön ja lakien esitöiden mukaan rikoksen rangaistusta voidaan kohtuullistaa, jos rikoksen rangaistuksesta on aiheutunut tekijälle kohtuuton tai poikkeuksellisen haitallinen lopputulos. Kohtuullistamisperusteet ovat poikkeussäännöksiä, eikä niillä arvioida teon vakavuutta tai tekijän syyllisyyttä. Niillä punnitaan teon aiheuttamien seurausten vaikutuksia ja pyritään välttämään ylimääräistä haittaa. Julkisuuden ollessa rangaistuksen kohtuullistamisperuste sen on yletyttävä kohtuuttomiin mittasuhteisiin.

Lain, lain esitöiden ja oikeuskäytännön perusteella en voi suoraan todeta, että lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa rangaistuksen kohtuullistamista ei käytettäisi. Sen on mielestäni kuitenkin hyvin epätodennäköistä, koska sitä ei tutki missani oikeustapauksissa tuomioistuimet soveltaneet, vaikka olosuhteet olisivat sallineet. Seksuaalirikokset ovat yleensä salaisia, minkä vuoksi on harvinaista, että tekoa olisi mahdollista käsitellä erityisen laajasti mediassa.

Tutkimukseni perusteella arvioin, että tietyn tyyppisissä tapauksissa kohtuullistamista käytettäisiin. Olen sitä mieltä, että rikoksen tekijän ollessa nuori henkilö tai

julkisuudesta tuttu henkilö, rangaistuksen kohtuullistaminen julkisuuden perusteella voisi olla mahdollista. Nuorille aiheutuviin seurauksiin suhtaudutaan oikeuskäytännön perusteella vakavammin ja ne todennäköisemmin ylttäisivät lain tarkoittamiin kohtuuttomiin tai poikkeuksellisiin seurauksiin. Julkisuuden henkilöille julkisuuden aiheuttamat haitalliset seuraukset ovat yleensä mittavampia kuin yksityishenkilöille, koska heitä seurataan mediassa aktiivisemmin.

Esittelemäni oikeuskäytäntö puhuu osittain sen puolesta, ettei rangaistuksen kohtuullistamista julkisuuden perusteella sovelleta herkästi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Oikeuskäytännön perusteella julkisuudesta aiheutuvien seurausten tulee olla poikkeuksellisia, kuten esimerkiksi tappouhkauksia tai nuoren tekijän kohdalla opintojen keskeytyminen ja sen seurauksena yhteiskunnasta eroaminen. Monessa korkeimman oikeuden ratkaisussa on esimerkiksi katsottu, ettei teon julkiseksi tuleminen ja siitä aiheutuneet niin sanotusti maineeseen liittyvät ongelmat, olleet oikeanlaisia syitä rangaistuksen kohtuullistamiseen.

Olen sitä mieltä, että rangaistuksen kohtuullistamisen mahdollisuus julkisuuden perusteella on hyvä säilyttää. Kuten tutkimuksessa on kerrottu, sillä ei kuitenkaan arvioida teon vakavuutta, mikä on mielestäni hyvä näkökulma. Kyse on enemmänkin siitä, kun syyllistyy seksuaalirikokseen, siitä saadaan lainsäädännön mukainen rangaistus, joka kyseisissä tapauksissa on vankeusrangaistus. Tämän ohella tulee arvioida, kuinka suureksi rangaistus lopulta kasvaa, kun pahimmassa tapauksessa rikos ja rangaistus ovat usean vuoden ajan median tarkkailun kohteena ja seksuaalirikos tulee valtaosan kansalaisen tietoisuuteen. Vaikutukset voivat olla suuret ja normaalin elämän jatkaminen mahdotonta. Rikoksen tekijä ei kuitenkaan itse pysty vaikuttamaan siihen, ottaako media juuri kyseisen rikoksen silmätikukseen.

Olen kuitenkin korkeimman oikeuden kanssa samoilla linjoilla siitä, että pelkän uutisoinnin vuoksi ei tule rangaistuksia kohtuullistaa. Rikoksen tekijä on kuitenkin itse vastuussa teostaan, joten sen tietoon tuleminen ja siitä aiheutunut kritiikki, eivät ole mielestäni rangaistuksessa hyvitettäviä asioita. Rangaistuksen mittauksen osalta olisi mielestäni epäoikeudenmukaista, jos lapsiin kohdistuvissa sek-

suaalirikoksissa rikoksen laadun takia tätä kohtuullistamisperustetta ei sovellettaisi. On kuitenkin muistettava, että tarkastelussa ovat rikoksen ja rangaistuksen seuraukset, eivätkä esimerkiksi rikoksen tyyppi tai törkeys.

Tutkimuksessa hyödynnetyt lähteet ovat suurimmaksi osaksi lakeja, niiden esitöitä ja oikeuskäytäntöä. Näitä lähteitä pidän kaikista luotettavimpina ja ne luovat pohjan tutkimukselleni. On kuitenkin kriittisesti suhtauduttava niiden ikään ja monipuolisuuteen. Seksuaalirikosten lainsäädäntö on vuosien varrella muuttunut useasti, joten on tärkeää, että tutkimuksessa on lainsäädännön ohella huomioitu ajantasaisin oikeuskäytäntö.

Lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten rangaistusten osalta esittelemäni oikeuskäytäntö on melko vanhaa. Vanhemman oikeuskäytännön lisäksi toin esiin myös tuoreempia korkeimman oikeuden ratkaisuja. Rikosten rangaistukset eivät olleet tutkimukseni pääaihe, ja tarkoitus oli esitellä rangaistuskäytännön taustat sekä arvioida rangaistusten nykytilaa. Sen vuoksi en koe, että hyödyntämieni oikeustapausten ikä heikentäisi tutkimustulokseni luotettavuutta.

Rikosten julkisuuteen, salassapitoon ja sanvapauteen liittyvä oikeuskäytäntö on pääsääntöisesti tuoretta. Sen vuoksi julkisuuden ja salassapidon nykytilan arviointi on turvattu. Myös rangaistuksen kohtuullistamiseen liittyvät oikeustapaukset ovat tuoreita. Hyödynsin muun muassa kahta tämän vuoden korkeimman oikeuden ratkaisua, jotka tukivat näkemystäni rangaistuksen kohtuullistamisesta julkisuuden perusteella. Pidän tutkimukseni kannalta erittäin merkittävänä myös tuoretta Oulun käräjäoikeuden ratkaisua Oulun inestitapauksesta. Muun muassa näillä perusteilla rangaistuksen kohtuullistaminen julkisuuden perusteella on mielestäni luotettavuudeltaan parhaiten onnistunut asiakokonaisuus.

Opinnäytetyössä hyödynsin vanhempaa ja uudempaa oikeuskirjallisuutta. Pääosin kirjallisuus lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista, julkisuudesta ja salassapidosta sekä sananvapaudesta on uutta. Luotettavuutta lisää myös se, että hyödynnetyt lähteet ovat osaksi viranomaisten tuottamia, kuten esimerkiksi Poliisihallituksen ja oikeusministeriön tuottamia. Yksi eniten käytetyistä lähteistä on Ojalan (2012) julkaisema teos lapsiin kohdistuvista seksuaalirikoksista. Hän on

hovi oikeuden neuvos ja tunnetaan myös eräänlaisena seksuaalirikos asiantuntijana (Savolainen 2014).

Opinnäytetyössä hyödynsin myös tilastotietoa ja lehtiartikkeleita. Tilastotietojen osalta epäilen hieman niistä saatujen tietojen oikeellisuutta. Niiden ongelma saattaa esimerkiksi olla, että tilastoissa esiintyy vain tekokokonaisuus, eikä saman tekijän tekemiä seksuaalirikoksia ole eroteltu (Taskinen 2007, 15). Lehtiartikkelit ovat tuoreita, joten ne kuvaavat hyvin nykyistä uutisointia. Luotettavimpia ovat ne lehtiartikkelit, joiden sisällön pystyy toteamaan samaksi oikeuskäytännön perusteella. Niitä olisi kuitenkin voinut käyttää enemmän, koska näin pienen tutkimusmateriaalin vuoksi tutkimustuloksen uskottavuus ja luotettavuus on saattanut heikentyä.

Opinnäytetyön aihe on laaja ja tunteita herättävä. Lapsiin kohdistuviin rikoksiin liittyy paljon erilaista lainsäädäntöä, ja ne pohjautuvat kansainvälisiin sopimuksiin. Opinnäytetyössä keskityin avaamaan ja pohtimaan keskeisintä lainsäädäntöä aiheesta ja antamaan siitä yleisen kuvan. Tämän vuoksi on mahdollista, että joitain merkittäviä seikkoja on jäänyt huomioimatta, ja tutkimustulokseen ei voi täysin luottaa. Tällaista aihetta käsiteltäessä on hyvä muistaa, että tutkimusprosessissa kerättyyn aineistoon tulee suhtautua puolueettomasti, ettei tutkimustulos vääristy. Itse pyrin luottamaan selvittämiini faktoihin, enkä antanut valtaa tunteille, mitä rikosten luonne yleisesti herättää.

Aiheen rajaamiseksi tein useita toimenpiteitä. Opinnäytetyössä tutkin pääsääntöisesti lapsiin kohdistuvia incestirikoksia ja niiden julkisuutta sekä näkyvyyttä mediassa. Tutkimuksen ulkopuolelle jäivät lapselle tuntemattoman henkilön tekemät hyväksikäyttörikokset ja näin ollen myös paljon pinnalla olleet internetissä tapahtuneet hyväksikäyttörikokset. Nämä tekokokonaisuudet eroavat merkittävästi tutkimistani rikoksista, joten kyseiset näkökulmat voisivat olla mielenkiintoisia jatkotutkimuksen kohteita. Opinnäytetyöni on hyvä pohja näiden aihealueiden tutkimiselle.

Opinnäytetyöprosessi oli pitkä ja vaiheikas. Merkittävimmät asiat, jotka prosessin aikana opin, ovat median vastuu merkittävistä aiheista yhteiskunnassamme ja

lapsiin kohdistuvien seksuaalirikosten lainsäädännön monimutkaisuus. Näiden seikkojen lisäksi opin paljon omasta oppimistyylistäni ja siitä, kuinka sitä voisi tulevaisuudessa kehittää. Koen onnistuneeni työssä, koska löysin vastaukset tutkimuskysymyksiini ja sain murrettua joitain omia ennakkoluulojani.

Toivon, että tutkimuksen jälkeen yhteiskunnassa huomattaisiin, ettei pelkkä rangaistusten koventaminen pysäytä seksuaalirikosten tekijöitä. Mielestäni huomio tulisi keskittää rikosten ennaltaehkäisyyn. Pidän erityisen merkittävänä viranomaisten vastuuta ja velvollisuutta puuttua lapsiin kohdistuviin rikosepäilyihin. Viranomaisten toimintaa tulisi kehittää edelleen niin, että rikokset huomattaisiin paremmin. Media toteuttaa omaa vastuutaan uutisoimalla näistä vakavista rikoksista.

Lähteet

- Ellonen, N. 2013. Rikostutkinta lapsiin kohdistuvissa väkivalta- ja seksuaalirikoksissa. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Elonheimo, P. 2017. Hyväksikäyttäjä piti lapsia seksiorjinaan - kuvasi ja nöyryytti. Iltalehti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201701312200062880_uu.shtml. 10.10.2017.
- Esitutkintalaki 805/2011.
- Euroopan ihmisoikeussopimus 63/1999.
- HE 94/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikoslainsäädännön kokonaisuudistuksen toisen vaiheen käsittäviksi rikoslain ja eräiden muiden lakien muutoksiksi.
- HE 309/1993 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- HE 6/1997 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle oikeuden käyttöä, viranomaisia ja yleistä järjestystä vastaan kohdistuvia rikoksia sekä seksuaalirikoksia koskevien säännösten uudistamiseksi.
- HE 30/1998 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta ja siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 184/1999 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle yksityisyyden, rauhan ja kunnian loukkaamista koskevien rangaistussäännösten uudistamiseksi.
- HE 44/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle rikosoikeuden yleisiä oppeja koskevan lainsäädännön uudistamiseksi.
- HE 54/2002 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 167/2003 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi vahingonkorvauslain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 13/2006 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- HE 282/2010 vp. Hallituksen esitys eduskunnalle lapsen suojelemista seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan koskevan Euroopan neuvoston yleissopimuksen hyväksymiseksi ja siihen liittyviksi laeiksi.
- Harmanen, J. 2015. Asianajajalle tuomio lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä. Iltalehti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2015092120393702_uu.shtml. 10.10.2017.
- Henkilövahinkoasian neuvottelukunta. 2011. Henkilövahinkoasian neuvottelukunnan suosituksia. 2 painos. https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76314/heva_suositukset_2011-06-09.pdf?sequence=1. 20.6.2017.
- Henkilövahinkoasian neuvottelukunta 2014. Henkilövahinkoasian neuvottelukunnan suosituksia. 3 painos. http://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/76552/hevan_suosituksia_kh.pdf?sequence=1. 20.6.2017.
- Hirsijärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2009. Tutki ja kirjoita. Helsinki: Tammi.
- Hirvelä, P. 2006. Rikosprosessi lapsiin kohdistuvissa seksuaalirikoksissa. Helsinki: WSOYpro.
- Hirvonen, T. & Kurki, T-L. 2016. Isälle kahdeksan vuoden vankeustuomio Oulun inestitapauksessa. Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-9254654>. 26.10.2016.

- Husa, J., Mutanen, A., Pohjolainen, T. 2001. Kirjoitetaan juridiikkaa. Helsinki: Kauppakaari.
- KKO 2005:53.
- KKO 2006:44.
- KKO 2006:61.
- KKO 2009:3.
- KKO 2010:52.
- KKO 2011:34.
- KKO 2011:72.
- KKO 2011:102.
- KKO 2013:100.
- KKO 2014:6.
- KKO 2014:48.
- KKO 2016:52.
- KKO 2017:31.
- KKO 2017:69.
- Kunnas, R. 2016. 3-vuotias tyttö joutui pedofiilin uhriksi - äidin ystävä raiskasi vuosia, jakoi videoita netissä. Iltalehti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/201611232200031149_uu.shtml?_ga=1.254522828.539951653.1473326394.10.10.2017.
- Laki asianajajista 496/1958.
- Laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa 370/2007.
- Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa 689/1997.
- Laki sananvapauden käyttämisestä joukkoviestinnässä 460/2003.
- Laki viranomaisten toiminnan julkisuudesta 621/1999.
- Lastensuojelulaki 417/2007.
- Mannermaa, J. 2016. Rikosoikeuden professori ihmettelee Oulun tapahtumia: Miten inesti voi mennä ohi viranomaisilta? Yle. <http://yle.fi/uutiset/3-9252467>. 26.10.2016.
- MP v. Suomi, 15.12.2016.
- Mäenpää, O. 2016. Julkisuusperiaate. Helsinki: Talentum pro.
- Oikeusministeriö, sisäasiainministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö. 2017. Lapsi rikoksen uhrina. <https://oikeus.fi/fi/index/esitteet/lapsirikoksenuhrina.html>. 20.5.2017.
- Oikeusministeriö. 2017. Oikeusministeri Antti Häkkänen: Erityisesti väkivaltarikosten ja seksuaalirikosten rangaistusasteikkoja arvioitava. http://oikeusministerio.fi/artikkeli/-/asset_publisher/oikeusministeri-antti-hakkanen-erityisesti-vakivaltarikosten-ja-seksuaalirikosten-rangaistusasteikkoja-arvioitava. 20.7.2017.
- Ojala, T. 2012. Lapsiin kohdistuvat seksuaalirikokset. Helsinki: Edita Publishing Oy.
- Oulun käräjäoikeus 26.10.2016 R 16/178.
- Perustuslaki 731/1999.
- Pesonen, P. 2013. Sosiaalisen median lait. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Pesonen, P. 2017. Viestinnän lait. Keuruu: Edita Publishing Oy.
- Poliisihallitus. 2013. Lapsi asianomistajana ja todistajana poliisitoiminnassa ja esitutkinnassa. <https://www.thl.fi/documents/647345/808044/LAPSI+ASIANOMISTAJANA+JA+TODISTAJANA+POLIISITOIMINNASSA+JA+ESITUTKINNASSA.pdf/47f7aeaf-c81d-4a11-ab58-b078b0c2ffe6>. 15.5.2017.

- Pölönen, P. & Virolainen, J. 2003. Rikosprosessin perusteet. Helsinki: WSOY Lakitieto.
- Rautio, M. 2017. Axl Smithille tuomio salakatselusta: ehdollista vankeutta ja 150 000 euron menetys. Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-9483580>. 30.5.2017.
- Rikoslaki 39/1889.
- Rintala, M. 2016a. Inestioikeudenkäynti keräsi valtavasti yleisöä – osa seuraa käsittelyä videoyhteyden kautta. Iltalehti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016102622519512_uu.shtml. 6.7.2017.
- Rintala, M. 2016b. Inesti-isä manipuloi taitavasti viranomaisia ja perhettään. Iltalehti. http://www.iltalehti.fi/uutiset/2016102622522383_uu.shtml. 21.7.2017.
- Sarjas, J. 2015. Mies raikasti tytärpuolensa noin 20 kertaa. Yle. <https://yle.fi/uutiset/3-8248558>. 1.11.2017.
- Savolainen, J. 2012. Varsinais-Suomen kärjäoikeuden tuomio Anneli Auer -tapauksessa: 7 ja 10 vuotta vankeutta - ei kuitenkaan saatananpalvontaan liittyvistä teoista. <https://www.edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/uutiset/32931?allWords=anneli+auer&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=542927>. 10.7.2017.
- Savolainen, J. 2014. Hovioikeudenneuvos Timo Ojala: Seksuaalirikossääntely muutosten kourissa – tavoitteena seksuaalisen itsemääräämisoikeuden suojaaminen. <https://www.edilex-fi.tietopalvelu.karelia.fi/uutiset/41563?allWords=timo+ojala&offset=1&perpage=20&sort=relevance&searchSrc=1&advancedSearchKey=626172>. 15.11.2017.
- Savolainen, J. 2016. KKO hylkäsi Anneli Auerin seksuaalirikostuomiota koskevan purkuhakemuksen. <https://www.edilex.fi/uutiset/50106>. 11.7.2017.
- Taskinen, S. 2007. Lapseen kohdistuvat seksuaalirikokset. Teoksessa Laiho, M (toim.) Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö ja uudet viestintäteknologiat. Forssa: Pelastakaa Lapset Ry, 13–15.
- Tilastokeskus 2017a. Liitetaulukko 1. Eräiden rikostyyppien kehitys 2012–2016. http://www.stat.fi/til/rpk/2016/13/rpk_2016_13_2017-03-23_tau_001_fi.html#_ga=1.32567674.551224693.1492688539. 6.7.2017.
- Tilastokeskus 2017b. Tietoon tulleiden raiskausten määrä kasvussa. http://www.stat.fi/til/rpk/2017/02/rpk_2017_02_2017-07-13_tie_001_fi.html. 13.7.2017.
- Turun yliopisto. 2017. Oikeussosiologia ja kriminologia. <https://www.utu.fi/fi/yksikot/law/tutkimus/oppiaineissa/Sivut/Oikeussosiologia-ja-kriminologia.aspx>. 12.11.2017.
- Vahingonkorvauslaki 412/1974.
- Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimus lapsen oikeuksista 60/1991.
- Yle 2017. 62-vuotias mies tuomittiin lapsen törkeästä hyväksikäytöstä neljäksi vuodeksi vankeuteen. <https://yle.fi/uutiset/3-9687325>. 20.8.2017.
- Yleisradio ja muut v. Suomi, 8.2.2011.